

RIAMBAU DE VAQUERES EN ELS CANÇONERS CATALÀNS, per J. MASSÓ Y TORRENTS.

LS ESTUDIS de l'antiga llengua y de la literatura dita provençal han tingut fins ara pocs devots a Catalunya. Feta excepció dels noms sempre ilustres den Bastero y den Milà, son ben comptats els nostres erudits que n'hagin sentit l'atracció. Es un fet extrany, considerant que'ls poetes catalans se produeixen per espay de més de dos sigles en la llengua dels trobadors y que sempre més, fins al seu fort decaïment, la nostra antiga poesia va sentirne l'influencia. L'estudi dels trobadors provençals es inseparable del de la nostra antiga poesia, car no ha existit cap producció poètica en altra literatura mig-eval que tan fundament com la catalana s'hagi assimilat llur obra ni que més l'hagi feta perdurar.

L'objecte del present treball es publicar totes les poesies den Riambau de Vaqueres que hem trobat en els cançoners catalans, apuntant les variants quan hi hagin obres repetides en més d'un d'aquests manuscrits.

Abans de tot, perquè no crech que s'hagi donat may en cap publicació catalana, m'atreveixo a presentar una llista dels cançoners provençals ab les sigles ab les quals els provençalistes els han marcats. Sempre que hauré de esmentar una d'aquestes lletres les faré precedir de l'abreviatura prov. per indicar que's tracta d'un cançoner conegut per provençal.

A = manuscrit 5232 de la Biblioteca Vaticana.

B = ms. franç. 1592 de la Biblioteca Nacional, de París.

C = ms. franç. 856 de la Biblioteca Nacional, de París.

D = ms. a. R. 4. 4 de la Biblioteca Estense, de Modena.

E = ms. franç. 1749 de la Biblioteca Nacional, de París.

F = ms. L. IV. 106 de la Biblioteca Chigi, de Roma.

G = ms. R. 71. sup. de la Biblioteca Ambrosiana, de Milà.

H = ms. 3207 de la Biblioteca Vaticana.

I = ms. franç. 854 de la Biblioteca Nacional, de París.

J = ms. 776-F-4 de la Biblioteca Nacional, de Florença.

K = ms. franç. 12473 de la Biblioteca Nacional, de París.

L = ms. 3206 de la Biblioteca Vaticana.

- M* = ms. 12474 de la Biblioteca Nacional, de París.
N = ms. 8335 de la Biblioteca Fenwick, de Cheltenham.
*N*² = ms. abans 1910 de la mateixa biblioteca, ara en la Real de Berlín.
O = ms. 3208 de la Biblioteca Vaticana.
P = ms. cod. 42, plut. XLI de la Biblioteca Laurenziana, de Florença.
Q = ms. 2909 de la Biblioteca Riccardiana, de Florença.
R = ms. 22543 de la Biblioteca Nacional, de París.
S = ms. 269 Douce de la Bodleian Library, d'Oxford.
T = ms. 15211 franç. de Biblioteca Nacional, de París.
U = cod. 43, plut. XLI de la Biblioteca Laurenziana, de Florença.
V = ms. append. XI de la Biblioteca de S. Marc, de Venecia.
W = ms. 844 franç. de la Biblioteca Nacional, de París.
X = ms. 20050 franç. de la Biblioteca Nacional, de París.
X^a = ms. D. 465 inf. de la Biblioteca Ambrosiana, de Milà.
Y = ms. franç. 795 de la Biblioteca Nacional, de París.
Z = ms. franç. 1745 de la Biblioteca Nacional, de París.
a = ms. 2814 de la Biblioteca Riccardiana, de Florença.
*a*¹ *a*² *a*³ = ms. γ. N. 8. 4. (11, 12 y 13 de la Colecció Campori), de la Biblioteca Estense, de Modena.
b = ms. XLIV-29 de la Biblioteca Barberiniana, de Roma.
c = cod. 26, plut. XC inf. de la Biblioteca Laurenziana, de Florença.
d = Bartsch designa així la part en paper més moderna del cançoner *D*.
e = ms. XLV, 59 de la Biblioteca Barberiniana, de Roma.
f = ms. franç. 12472 de la Biblioteca Nacional, de París.

El cèlebre provençalista alemany Karl Bartsch ⁽¹⁾, que es qui va establir les sigles precedents seguides per tots els erudits, designa encara per les nou primeres lletres de l'alfabet grech altres tants manuscrits que contenen copies de poesíes trobadoresques. Els cançoners *J*, *N*² y *X*^a no'ls va conèixer en Bartsch; han sigut batejats així per altres erudits. Els cançoners *ABDIK VWY* són de lletra del XIII^{en} segle; els *CEFGHLMNOPQRSTUZf* són del segle XIV^{en}; *c d* són del XV^{en}, y *N*² *a b* són copies d'obres antigues, algunes d'elles perdudes, executades en el XVI^{en} segle. Alguns d'aquests cançoners s'han publicat sencers, p. e. el Dr. Edm. Stengel *A*⁽²⁾, *a*⁽³⁾, *c*⁽⁴⁾; Cesari de Lollis *O* ⁽⁵⁾; Giulio

(1) *Grundriss zur Geschichte der provenzalischen Literatur*. Elberfeld, 1872, pp. 27-31. — Vegis també l'obra den Monaci, *Testi antichi provenzali*. Roma, 1889, pp. x-xii.

(2) *Die provenzalischen Liederhandschrift Cod. 5232 der Vaticanische Bibliothek in Rom*, en l'*Archiv für das Studium der neueren Sprachen und Literaturen*, vols. L-LI (Braunsweig, 1873). Sense les biografies.

(3) *Le chansonnier de Bernart Amoros*, en la *Revue des langues romanes*, vols. 41-45 (Montpeller, 1898-1902).

(4) *Die altprovenzalische Liedersammlung c.* (Leipzig, 1899).

(5) *Il canzoniere provenzale O. Cod. Vaticano 3208*. (Roma, 1886, Reale Accademia dei Lincei).

Bertoni Q⁽¹⁾; L. Gauchat y H. Kehrli H⁽²⁾; Alf. Pillet N⁽³⁾. En els *Studi di filologia romança*, que dirigia 'l prof. Ernesto Monaci, se va avençar la descripció y publicació de tots els cançoners que's conserven a les biblioteques d'Italia, ab remarcable constancia. Gayre be de tots els cançoners provençals se'n troben descripcions, bones o incompletes, saltades en publicacions diverses, però manca encara un treball bibliogràfic de conjunt. Molt hi ha escampat en la *Revue de langues romanes*, en els *Annales du Midi*, en *Romania*, en l'*Archiv für das Studium der neueren Sprachen und Literaturen*, en el *Zeitschrift für romanische Philologie* del Dr. Groeber, en els esmentats *Studi di filologia romança* den Monaci. Com se comprèn, un gran nombre de cançons han sigut publicades, però encara són forces les inèdites : hem d'esmentar les obres ja de tothom conegudes den Raynouard⁽⁴⁾, den Mahn⁽⁵⁾, den Diez⁽⁶⁾ y den Milà⁽⁷⁾; les diverses crestomatíes y manuals, p. e.; Bartsch⁽⁸⁾, Appel⁽⁹⁾ y Crescini⁽¹⁰⁾; les edicions de les poesíes d'algun trobador, p. e. : Guillem IX comte de Poitiers⁽¹¹⁾, Guillem de Bergadà⁽¹²⁾, Guillem de Cabestany⁽¹³⁾, Blacasset⁽¹⁴⁾, Folquet de Lunel⁽¹⁵⁾, Guillem Figuera⁽¹⁶⁾, Jofre Rudel⁽¹⁷⁾, el monjo de Montaldó⁽¹⁸⁾, Paulet de Marsella⁽¹⁹⁾, Pere Vidal⁽²⁰⁾, Pons de Capdull⁽²¹⁾,

(1) *Il canzoniere provençale della Riccardiana n.º 2909*, que forma el vol. 8 de les publicacions de la *Gesellschaft für romanische Literatur* (Dresden, 1905).

(2) *Il canzoniere provençale H. Codice Vaticano 3207*, en *Studi di filologia romança*, vol. V, pàgines 341-533.

(3) *Die altprovenzalische Liederhandschrift N²*. En l'*Archiv für das Studium der neueren Sprachen und Literaturen*, vol. CI (Braunschweig, 1898).

(4) *Choix des poésies des Troubadours*, Paris, 1820, 6 vols. — *Lexique roman*. Paris, 1844, 6 vols., el primer dels quals conté obres que no són en el *Choix*.

(5) *Die Werke des Troubadours*, Berlin, 1856-86. — *Gedichte der Troubadours*. Berlin, 1856-73.

(6) *Leben und Werke des Troubadours*. Zwickau, 1829.

(7) *De los trovadores en España*, Barcelona, 1861, y *Obras completas*, t. II, 1889.

(8) *Chrestomathie provençale, accompagnée d'une grammaire et d'un glossaire*. 4.ª edició, Elberfeld, 1880. — Sixième édition entièrement refondue par Édouard Koschwitz. Per mort impensada den Koschwitz, va acabar l'edició Ed. Wechssler. Marburg, 1904.

(9) *Provenzalische Chrestomathie, mit Abriss des Formenlehre und Glossar*. 2.ª edició, Leipzig, 1902.

(10) *Manualeto provençale per uso degli alunni delle facoltà di lettere. Introduzione grammaticale, crestomatia e glossario*. 2.ª edició. Verona-Padua, 1905.

(11) A. Jeanroy, *Poésies de Guillaume IX. Édition critique avec introduction, traduction et notes*. Toulouse-Paris, 1905.

(12) Adelbert Keller, *Lieder Guillems von Berguedan*. Mitau y Leipzig, 1849.

(13) Franz Hüffer, *Der Troubadour Guillem de Cabestanh. Sein Leben und seine Werke*. Berlin, 1869.

(14) Otto Klein, *Der Troubadour Blacassetz*. Wiesbaden, 1887.

(15) Franz Eichelkraut, *Der Troubadour Folquet de Lunel*. Göttinge, 1872.

(16) Emil Levy, *Guilhem Figueira, ein provenzalische Troubadour*. Berlin, 1880.

(17) Albert Stimming, *Der Troubadour Jaufre Rudel*. Kiel, 1873.

(18) Otto Klein, *Die Dichtungen der Mönchs von Montaudon*. Marburg, 1885.

(19) Emil Levy, *Le troubadour Paulet de Marseille*. Montpellier, 1872 (*Revue des langues romanes*, vol. XXI).

(20) Karl Bartsch, *Peire Vidal's Lieder*. Berlin, 1857.

(21) Max von Napolski, *Leben und Werke des Trobadors Ponz der Capduoill*. Halle, 1879.

Ramon Vidal de Besalú ⁽¹⁾, Bertran de Born ⁽²⁾, Bonifaci Calvo ⁽³⁾ Guerau de Bornell ⁽⁴⁾, Guillem Montanyagol ⁽⁵⁾, Sordel ⁽⁶⁾, Pere d'Alvernya ⁽⁷⁾, Guerau Riquier ⁽⁸⁾, Elias de Barjols ⁽⁹⁾, Marcabru ⁽¹⁰⁾, Ramon de Miraval ⁽¹¹⁾, Bertran d'Alamanó ⁽¹²⁾, Gavaldà ⁽¹³⁾. Sobre 'l trobador Riambau de Vaqueres no s'ha publicat cap estudi sencer ⁽¹⁴⁾ contenint totes les obres que'ns donen els cançoners; no obstant, algunes de les seves poesies han excitat la curiositat de notables provençalistes que li han dedicat bons treballs.

Els cançoners provençals *ABCDEFGHIJKLMNPQRSTUVWXYZbcdefaβ* porten obres de trobadors catalans, però els que interessen d'una manera més íntima l'història de la nostra poesia, són *C* y *R* ⁽¹⁵⁾. Mentres que *AEGLMQS-TUVbcdefa* no duen sinó obres de Guillem de Bergadà o de Guillem de Cabestany, *C* y *R* contenen gran part de les poesies de quasi tots els trobadors nascuts a Catalunya y són els únics, entre tants, que porten obres de Cerverí de Girona, del monjo de Foissan (Jofre de Foixà ⁽¹⁶⁾) y d'algun poeta que podria ésser del nostre país, com Esteve y Ramon Escrivà. L'estudi atentiu d'aquests dos manuscrits es indispensable pel de la nostra poesia trobadoresca. Els nostres trobadors, pels seus catalanismes, solen traïr llur procedència;

(1) Max Cornicelius. *So fo e'l temps c'om era iays. Novelle von Raimon Vidal*. Berlin, 1888. — Wilhelm Bohs. *Abrils issi' e mays intrava. Lehrgedicht von Raimon Vidal v. Bezaudun*. Erlangen, 1903 (De les Romanische Forschungen den Vollmöller).

(2) Albert Stimming. *Bertran de Born*. Halle, 1902 (t. 8 de la Romanische Bibliothek). — Antoine Thomas. *Les poésies complètes de Bertran de Born*. Tolosa, 1888 (Bibliothèque méridionale, 1.^a serie, t. 1).

(3) Mario Pelaez. *Vita e poesie de Bonifazio Calvo, trovatore genovese*. Torino, 1897 (Giornale storico della letteratura italiana, vols. XXVIII-XXIX).

(4) Adolf Kolsen. *Guiraut von Bornelh, der Meister des Trobadors*. Berlin, 1894. El mateix autor ha publicat el primer fascicle de les poesies completes: *Sämtliche Lieder des Trobadors Giraut de Bornelh*. Halle, 1907.

(5) Jules Coulet. *Le troubadour Guilhem Montanhagol*. Tolosa, 1898 (Bibliothèque méridionale, 1.^a serie, t. IV).

(6) Cesare de Lollis. *Vita e poesie di Sordello di Goito*. Halle, 1896 (Romanische Bibliothek, vol. XI).

(7) Rudolf Zenker. *Die Lieder Peires von Auvergne, mit Einleitung, Uebersetzung, Komentar und Glossar*. Erlangen, 1900 (Del vol. XII dels Romanische Forschungen).

(8) Joseph Anglade. *Le troubadour Guiraut Riquier*. Bordeus, 1906.

(9) Stanislas Stronski. *Le troubadour Elias de Barjols*. Tolosa, 1906 (Bibliothèque méridionale, 1.^a serie, t. X).

(10) A. Jeanroy, Dr Dejeanne y P. Aubry. *Quatre poésies de Marcabru, troubadour gascon du XIIe siècle*. Paris, 1904.

(11) Paul Andraud. *La vie et l'œuvre du troubadour Raimond de Miraval*. Paris, 1902. Se publiquen no més fragments de les poesies.

(12) J. J. Salverda de Grave. *Le troubadour Bertran d'Alamanon*. Tolosa, 1902 (Bibliothèque méridionale, 1.ª serie, t. VII).

(13) A. Jeanroy. *Poésies du troubadour Gavaudan*, París, 1905 (Extret de Romania, t. XXXIV).

(14) L'estudi que se li dedica en l'*Histoire littéraire de la France*, t. XVII, pp. 499-521, es insuficient y antiquat.

(15) La descripció de *R* pot veures en Paul Meyer, *Les derniers troubadours de la Provence*. Paris, 1871 (extret de la Bibliothèque de l'École des Chartes, t. XXX-XXXI). — Moltes obres tretes de *C*, va publicar Appel en *Provenzalische Inedita aus Pariser Handschriften* (Leipzig, 1890).

(16) Lluís Nicolau. *Notes sobre les Regles de Trobar, de Jofra de Foixà, y sobre les poesies que se li han atribuit*, en els Estudis Universitaris Catalans, 1907, pp. 234-256.

ens toca encara fer un examen d'alguns cançoners indatats. Tenim, per ara, no mes el V que's declara de mà catalana : Ramon de Capellades l'escriu en 1268 (1).

Extrech, d'una bibliografia dels cançoners catalans que no trigaré a publicar, la llista dels que fins ara coneix ab les sigles que 'ls he donat.

- A = cançoner provençal de Çaragoça, que havia pertingut al catedràtic d'aquella ciutat, don Pau Gil y Gil. Va ésser descrit ràpidament per en Milà y Fontanals (2) y per M. Amadeu Pagès (3). Per ésser escrit per mà catalana en el xiv^{en} segle, pel gran nombre d'obres d'en Cerverí de Girona que porta al principi y per dos poetes catalans de l'escola de Tolosa que a la fi ens fa conèixer, el posem en primer lloch entre 'ls cançoners catalans.
- B = ms. Francesi Fondo ant. 1 de la Biblioteca de Sant Marc de Venecia. Obres de Guillem de Cervera (4) y de Cerverí de Girona (5), únicament. Lletra del segle xive.
- C = cançoner dels Comtes d'Urgell, de la Biblioteca Nacional de Madrid. Segle xive. Publicat per en Gabriel Llabrés (6). Obres den Guillem de Cervera, Cerverí de Girona y la Faula den Guillem de Torroella.
- D = ms. d'obres rimades de Ramon Lull, en la Biblioteca provincial de Palma de Mallorca; segle xive.
- E = cançoner propietat del Sr. Estanislau Aguiló, de Palma de Mallorca. Segle xive; obres den Bernat de So, den Jacme y den Pere March, entre altres.
- F = ms. esp. 487, de la Biblioteca Nacional, de París. Es un fragment de F² (7).
- F² = ms. n.º 372 de la Biblioteca de Carpentras, vol. 2 de les «Rimos di Trovadors» (8).

(1) Vincenzo Crescini. *Il canzoniere provençale della Marciana* en el seu llibre *Per gli studi romanzi*, Padua, 1892, pp. 121-128.

(2) *Notes sur trois manuscrits : I, Un Chansonnier provençal...* Paris, 1876. Extret de la *Revue des langues romanes* de Montpellier.

(3) *Notes sur le chansonnier provençal de Saragosse*. Tolosa, 1890. Extret dels *Annales du Midi*.

(4) Publicades, segons aquest ms., per M. A. Thomas en la *Romania*, XV, p. 25 (1886). *Proverbes et sentences de Guillem de Cervera*.

(5) Publicat diverses vegades el fragment del *Ben dit mal dit*, mes darrerament y millor, segons aquest ms., per Hermann Suchier, en el seu llibre, *Denkmaler der provençalischen Literatur*.

(6) *Cançoner dels Comtes d'Urgell*. Barcelona 1906, *Estudi històric y literari... sobre 'l Cançoner dels comtes d'Urgell*, Barcelona, 1907. Totes dugues obres publicades per la Societat Catalana de Bibliòfils.

(7) La major partida de les obres d'aquest cançoner han estat publicades per M. Paul Meyer en *Romania*, XIII, p. 264, XX, pp. 193, 209, 578, 596 i 613.

(8) Algunes obres han estat publicades per M. Alf. Morel-Fatio, en *Romania*, X, p. 504, XI, p. 123, XII, p. 231, XV, p. 193, y per W. Forster en el *Zeitschrift für romanische Philologie*, t. I, p. 79 (1877); per Mussafia : *Die catalanische metrische Version der sieben Weisen Meister*. Viena, 1876.

- G = cançoner Carreras, de Barcelona. Obres den Rocaberti, Jacme March, Llorenç Mallol y una poetiça ⁽¹⁾. Segle xive.
- H = cançoner Vega-Aguiló, A den Milà ⁽²⁾. Ara en la Biblioteca de l'Institut d'Estudis Catalans, Barcelona. Segle xive.
- H² = cançoner Vega-Aguiló, B den Milà. Biblioteca de l'Institut d'Estudis Catalans, Barcelona. Continuació del H.
- I = cançoner d'obres enamorades, esp. 225, de la Biblioteca Nacional, de París. Segle xve.
- J = cançoner Vega-Aguiló, D den Milà. Ara en la Biblioteca de l'Institut d'Estudis Catalans, Barcelona. Segle xve.
- K = cançoner Vega-Aguiló, C den Milà. Biblioteca de l'Institut d'Estudis Catalans, Barcelona. Segle xve.
- L = cançoner dels Masdovelles, abans en la biblioteca Aguiló, ara en la de l'Institut d'Estudis Catalans, Barcelona. Segle xve.
- M = obres d'Auzias March; ms. 92-6-7 de la Biblioteca Universitaria de Valencia. Segles xv-xvie.
- N = Auzias March; ms. 2-H-4, de la Biblioteca Real, de Madrid. Segle xv^e.
- O = Auzias March; ms. M-271, ara n.º 2985, de la Biblioteca Nacional, de Madrid. Segle xv^e.
- P = Auzias March; ms. esp. 479, de la Biblioteca Nacional, de París. Any 1541.
- Q = Auzias March; ms. M.58, ara 3695, de la Biblioteca Nacional, de Madrid. Any 1546.
- R = Auzias March; ms. L-III-26, de la Biblioteca de l'Escorial. Derreries del segle xvie.
- S = cançoner E-2, Tabla 2.ª, de la Biblioteca de l'Universitat de Çaragoça. Segle xve ⁽³⁾.
- T = cançoner Amer, en la Biblioteca de l'Ateneu Barcelonès. Segle xve ⁽⁴⁾.
- U = recull de poesíes castellanes y catalanes, esp. 229, de la Biblioteca Nacional de París. Sors y Puculull. Segle xve. Fragment d'un cançoner català enganxat a una colecció de poesíes castellanes.
- V = poesíes catalanes copiades a la fi d'un cançoner castellà; esp. 229, de la Biblioteca Nacional de París. Estela. Segle xve.

(1) Ha estat publicat sencer per en Torres Amat, *Memorias para ayudar à formar un Diccionario de los escritores catalanes*, Barcelona, 1836, pp. 358, 367, 369.

(2) En Milà y Fontanals va descriure quatre cançoners, que va marcar ABCD, en *Poètes lyriques catalans*, estudi publicat en la *Revue des langues romanes*, t. XIII, p. 53, reproduït en *Obras completas*, t. III, p. 441. - Els ABCD den Milà corresponen an els nostros HH² KJ.

(3) Publicat per Mariano Baselga, *El cancionero catalán de la Universidad de Zaragoza*. Çaragoça, 1896.

(4) Per la descripció vegis *Manuscrits de la Biblioteca de l'Ateneu Barcelonès* en la *Revista de Bibliografia catalana*, I, 1901, pp. 12-67

- W = cançoner del segle xve, de la Biblioteca de la Hispanic Society of America de Nova York. Auzias March, Guerau, P. Torrella ⁽¹⁾.
- X = cançoner castellà del segle xve, ab algunes poesíes catalanes de l'Avinyó, en la Biblioteca de la Hispanic Society of America, de Nova York.
- Y = obres den Joan Roiç de Corella, ms. 88-4-19, de la Biblioteca Universitaria de Valencia ⁽²⁾. Segle xve.
- Z = Jardinet d'Orats, ms. 21-4-1, de la Biblioteca Universitaria de Barcelona ⁽³⁾. Segle xve.
- a = cançoner de les derreríes del xv^{en} segle, en l'Arxiu del Marquès de la Manresana, de Barcelona ⁽⁴⁾.

Aquesta trentena de cançoners contenen la part més important de la poesia catalana des dels seus orígens fins al moment d'iniciar-se la seva decadència. Com se pot suposar, en un nombre relativament considerable de manuscrits d'obres en prosa y en alguns incunables s'hi troben poesíes escampades.

Els cançoners catalans que'ns donen poesíes del trobador provençal Riambau de Vaqueres, són no més A, H y K. El primer, ⁽⁵⁾ que es de tots el més important y el més bellament escrit y ornat, atribueix an en Riambau 21 poesíes en l'ordre següent :

- 1 (fol xlvij. verso) Bona dona, un cosseyl vos deman
- 2 (») Eram requer sa costum e son us
- 3 (f. xlvij.) En abril can vey verdeyar
- 4 (f. xlvij. verso). Ab xant d'auzels començ eu mes xanços
- 5 (») Savis e fols, humils e erguylls
- 6 (f. xlvij.) Atressi ay garreyat ab amor
- 7 (f. xlvij. verso) Leu pot hom gaug e pretz aver
- 8 (») Kalenda maya
- 9 (f. l.) Eras can vey verdeyar
- 10 (») Ar pren camgat per tostemps de xantar
- 11 (») No m alegra yvern ne pascors
- 12 (f. lj.) Valent marques, seynor de Monferrat...
Valen marques, ja no directz que non...
Valen marques, no 'us vuyl tot recomtar...

(1) Aquest cançoner y el següent (W y X) se descriuen en : R. Foulché-Delbosc, *Deux chansonniers du XVe siècle*, en el t. X de la *Revue hispanique*, 1903.

(2) Descripció d'una bona partida per L. d'Ontalville (Pascual Baronat). *Mossen Johan Roiç de Corella. Estudi crítich*, en la *Revista de Catalunya*, Barcelona, 1907, pp. 113, 166, 193, 249.

(3) Publicat en part per F. P. Briz, *Llibre intitolat Jardinet de Orats...* Barcelona, 1868, y per A. Bulbena, *Libre intitolat Jardinet de Orats*, Barcelona, 1897, en la Biblioteca de la *Revista de Catalunya*.

(4) Ràpida descripció en Baselga, op. cit., p. 393.

(5) L'actual posseïdor d'aquest remarcable manuscrit, ha tingut la bontat, que agraeixo, de deixar-mel examinar a tot lleure. La descripció completa la publicaré en la ja anunciada *Bibliografia dels Cançoners Catalans*.

- 13 (f. liij. verso) La amor trop ales en que n restayn
 14 (f. liij.) Eu say la flor pus bela d'altra flor
 15 (f. liij. v.º) Guerra ne playt contramor
 16 (») Ab gay sonet leugier
 17 (f. liiiij) Anc no cuyde veser
 18 (f. liiiij verso) Truan mala guerra
 19 (f. lv. verso) Ara m digatz, Riambaut, si us agrada
 20 (f. lvj.) Gaita ben, gaiteta del chastel
 21 (») L altas undas que venez suz la mar

En aquest cançoner A, les poesíes den Riambau venen després de les den Cerverí (que són les més nombroses, 104) ⁽¹⁾, y precedeixen a una sola den Bertran de Born el fill, seguida d'un gros aplec de poesíes den Guerau de Bornell (72). Devant de les poesíes den Riambau hi va la següent biografia, que recorda la lliçó primera de Chabaneau ⁽²⁾.

La vida den Riambau de Vaqueyras

Riambaut de Vaqueyras si fon fils d'un paubre cavalers de Proensa del castel de Vaqueras, e avia nom Peyros, Estiers era el bos e savis. E en Riambaut seguia jutglars e homens de cort volentiers; e anet-sen a la princeza d'Aurenga, que era moyler del seynor en G. des Baus, e estet ab ela longa sazó. E esdevenc que saub be trobar coblas e sirventès e ben cantar. E'l princep d'Aurenga si'l fes gran be e gran honor e enancet-lo e'l fes conoixer e prezar a la bona jen. E puy venc-sen a Monferrat a ⁽³⁾ micer lo marquès Bonifaci, e estec en sa cort lonc temps; e cresc-si de sen e d'armes e de ben trobar, e enamoret-si de la sor del marquès, que avia nom madona Beatriz, que fo moyler den Anrich del Carret, e trobà de leys mantas bonas chansos; e apelava-la en elas Bels Cavaliers, e fon crezut qu'ela li volgués gran be per amor. E can lo marquès passet en Romania, el lo menet ab se e fe-lo cavalier e det-li gran terra e gran renda, e'l regisme de Selonich; e lay morí.

El cançoner H ens dóna tres obres, una d'elles ab dues lliçons, sota 'l nom den Riambau :

1. (Fol. cxxj.) Bona dompna, un consell vos deman
2. (f. cxxij.) Si n'ay perdut mon sauber
3. (f. cxxiiij.) Ar pren camgat per tostemps de xantar
4. (f. cxcviiij.) Si n'ay perdut mon sauber

Aquest mateix manuscrit conté diverses obres de trobadors no catalans, algunes d'elles interessantíssimes.

(1) Max Kleinert va publicar quatre pastoreles den Cerverí tretes d'aquest mateix manuscrit : *Vier ungedruckte Pastorelen des Troubadours Serveri von Gerona*, Halle, 1890. — Estem preparant, ab el meu jove amic Lluís Nicolau, l'edició crítica de les obres den Cerverí de Girona.

(2) *Les biographies des Troubadours en langue provençale*, Toulouse, 1885, p. 85, VI, 1. Tiratge apart del t. X de l'*Histoire générale du Languedoc*, edició Privat.

(3) El ms. posa e.

El cançoner K no més porta que una sola obra que s'atribueix a Riambau, perduda entre les dels principals poetes catalans dels segles XIVe y XVe.

1. (fol. 10, pag. 239) Bona domna, un consell vos deman.

En aquesta edició prenc per tipo A (exceptuada una sola poesia que no porta) y dono les variants de H y de K. Acompanyo l'epístola èpica al marquès Bonifaci I de Monferrat de les variants que'ns dóna 'l manuscrit català de Catania (Muntaner), descrit y publicat per Pau Savi-Lopez.

POESÍES INÈDITES

I

Manuscrit cat. A, text; variants de cat. H.

Riambaut de Vaqueyras (1).

- I. Ar pren camgat per tostemps de xantar,
E laix solaz e gauig e alegrer,
E viuré tristz, marritz, ab cossirer
Per tots temps mays, c'axi'm cové a far
Pus mort'es leys que hom no pot blasmar 5
De nuylla re qu'il sia malestan.
No m'a que far uymays solaz ne xan.
- II. En mon pays jamays no vuyl estar,
Car no y vey re qui'm pusca far plaser.
Las ! que faray que axi'm desesper. 10
Qu'eu no vey res qui'm pusca alegrar
A tan gran dol, tan greu per conortar,
Qu'eu mays no'm cuyt veser d'aytal semblan,
Ne jes la mort no'm pot far major dan.
- III. A seyner Deus! de vos no'm puix lauçar, 15
C'aytal fora s'eu m'agués lo poder;
Ben la volgra a mos obs retener
Sol per ayssò qu'eu posqués remirar,
Ses grans bontatz un hom no troba par,
E'l seu bel cors asalt e benestan, 20
E la valor e'l pretz c'avía gran.

(1) *Rambautz de Vaqueres.*

- I. 2 gaug ez H. - 4 queixim H. - 5 lieys que z H. - 6 nulha H. - 7 manca'l vers en H.
II. 8 vulh tornar H. - 9 que m puscha H. - 10 que m fare que z H. - 11 Qu yeu H. - 12 pusca alegrar H. - 13 Qu yeu may no H. - 14 ges H.
III. 15 Ay senyor Dyeu H. - 16 Qu aytal - negues H. - 19 beutatz on H. - 20 cors asaut e ben stan H. - 21 quavia tan H.

- IV. Aço m'es greu can no puix demostrar
 Con suy iratz ne com dey captener,
 Pus iratz suy qu'eu no fas aparer,
 E ay-ne dret, car anc major pezar 25
 No'm pot far mort: assatz he que plorar!
 Al ver Seynor la su' arma coman
 Que la meta lay davan sen Johan.
- V. Oymays be'n puix los seus bos pretz lauzar,
 Car anc no vi myls dona xaptener 30
 En dret valor, ne segons son poder
 Fazia be ço qui'l fos benestan;
 Plazen era en fayt e en parlan,
 Qu'en ren d'ayssò nuyl hom no es duptan,
 Per qu'eu la am mays tostemps sens engan. 35
- VI. Segle xaytiu! als no n'es mas engan:
 Un plus te vey, mays te vay meynsprezan.

II

Alba que no 's troba sinó en cat. A.

Riambaut de Vaqueyras

- I. Gaita ben, gaiteta del chastel,
 Quan la ren que plus m'es bon e bel
 Ai a mi tro'squa l'albe.
 E'l jorns ven e no'n l'apel.
 Joc novel 5
 Mi tol l'albe, l'albe, oc l'albe.
- II. Gait' amics, e veilhe e crida «bray»
 Qu'eu sui ricx e so qu'eu plus voilh ai,
 Mays enics sui de l'albe,
 E'l destrics que'l jorn nos fai 10
 Mi desplai
 Plus que l'albe, l'albe, oc l'albe.
- III. Gaitaz vos, gaiteta de la tor,
 Del gelós vostra malvays seynor,
 Enujós plus que l'albe, 15

IV. 24 qu ieu H. - 25 Ez ayne dreig car hanch H. - 28 denant sent H.

V. 29 be puig lo sieu H. - 30 miels dompna captener H. - 31 dreit H. - 33 Plasens era en fayts ez en perlar H. - 34 d'ayço nulh hom no n'es H. - 35 Perquyeu lam H.

VI. 36 Segle caytiu H. - 37 Si H.

Que z a jos parlam d'amor.
 Mas paor
 Nos fai l'albe, l'albe, oc l'albe.

- IV. Domn'adeu! que non puis mais estar;
 Malgrat meu, me'n covén ad annar; 20
 Mais tan greu m'es de l'albe
 Que tan leu la vei levar.
 Enganar
 Nos vol l'albe, l'albe, oc l'albe.

III

Se troba no més en el ms. cat. A.

Riambaut de Vaqueyras

- I. (L) Altas undas que venez suz la mar,
 Que fai lo vent çay e lay demenar,
 ¿De mun amic say mes novas comtar,
 Qui lay passet, no lo vei retornar?
 Et oy, deu d'amor! 5
 Ad hora·m dona joi et ad hora dolor!
- II. Oy, aura dulza! qui venez dever lai
 Un mun amic dorm e sejourne e jai,
 Del dolz aley n un beure m'aportai!
 La bocha obre per gran desir que n'ai. 10
 Et oy, deu d'amor!
 Ad hora·m dona joi e ad hora dolor!
- III. Mal amar fai yassal d'estran pais,
 Car en plor tornan e sos joc e sos ris. 15
 Ja nun cudey mun amic me tenys
 Qu'eu li doney ço que d'amor me quis.
 Et oy, deu d'amor!
 Ad hora·m dona joi et ad hora dolor.

POESÍES ATRIBUÍDES

IV

Aquesta tençó, que'ls cinc cançoners prov. *DIKRT* donen a Pistoleta, els tres manuscrits cat. AHK la duen sota 'l nom den Riambau de Vaqueyras. Bartsch (*Grundriss der provençalischen Literatur*, 372, 4) la registra an en Pistoleta y, sota l'epígraf «Tenson de Pistoleta et d'une dame», va publicar-la Raynouard (*Lexique roman*, I, 506). Crescini ha publicat les tres pri-

meres estrofes segons el nostre manuscrit cat. A, en *Di un «conseill» male attribuito a Raimbaut de Vaqueiras* (Rendiconti dell'Accademia dei Lincei, sessió de 21 d'Abril de 1901). No he pogut veure l'article den V. Crescini; però d'un resum que'n va fer A. Jeanroy (*Annales du Midi*, any 1901, pàgina 582) se'n desprèn que en Crescini demostra que aquesta obra, que es den Pistoleta, ha estat atribuïda an en Rimbaut per que la situació que s'hi descriu es semblant a un passatge de la seva biografia al qual fa alusió la cançó que publicaré (XI) y que en el nostre cat. A ve copiada a continuació. — Estableixo 'l text de A y les variants són les de H i K.

Rimbaut de Vaqueyras ⁽¹⁾

- I. Bona dona, un cosseyll vos deman
 Que'l me donetz, car molt m'a gran mester :
 Qu'en una dona ay mès tot mon talen
 E nuylla re tant no desir ne quer.
 E digatz-me si'm lausatz que l'enqueira 5
 De s'amiztat ho enquer me'n sofeyra,
 Que'l reprover retray certenamen :
 Qui's cuyta, pert, e cossech qui aten.
- II. Seyner, be'us dich, segons lo meu semblan,
 Que no fay be qui bona dona enquer, 10
 E saub d'amar pauc qui la va duptan,
 Car anc domna no ferí cavalier.
 E si no'l platz que s'amor li profeyra,
 El no n'a pus dan en nuylla maneyra :
 Que bona dona a tant d'enseynamen 15
 C'ab gen parlar sen part cortesamen.
- III. Domna, jo'm tem que s'il deman s'amor,
 Que'm responda ço que greu me sabría,
 E que s'albir son pretz e sa ricor
 E que'm diga que ja no m'amaría. 20
 Meyls mer, ço crey, que serva e atenda
 Tro que'l playa que'l gasardó atenda.
 E ditz-me, segons vostre çyen,

(1) *Reambaut de Vaqueras* H, *Rimbaut de Vaqueras* K.

I. 1 dompna HK; cosselh H, consell K. - 2 trop l ay H, trop l ay gran K. - 3 En dompna tal H, Quen tal dompna K; mes H; talan HK. - 4 Que res al mon H, Que null altra K. - 5 Diatz me dons que H, E diatz donchs K. - 7 reproer H, Queb reproer K. - 8 cutxa H, cuxa K.

II. 10 be no fa H, be ho fay K. - 11 E celh sab pauch que n re la va dubtan H, E cell sab pauch qui la va reduptan K. - 12 dompna may H. - 13 Si no li H. - 14 Non aura dan K. - 15 Que dompna pros H, Quen dona pros. - 16 Queb gen H, Quab gin K.

III. 17 yeu H. - 18 respondra HK, saubra HK. - 20 amara HK. - 21 Mays val so cre H, Mils me cove K. - 22 gasardo mi renda HK. - 23 diatz H, diguats; vostre scien H, lo vostre sen K.

S'il serviray sens altr'enqueriment.

- IV. Seyner, totz temps fol a folia va, 25
 E ·quel es fol que la folia fa.
 E can hom serf la on valor no a,
 Puy se'n penet can nuyl gasayn no y fa,
 Ans deu saber que gayre no y despenda
 Si'n pot aver gasardó ne esmenda, 30
 E si coneix qu'el aya bon talen,
 Serva si-dons en patz e bonamen.
- V. Bona dompna, pus axi m'o lausatz
 En querer-lay adés senes falir, 35
 E tens per bo lo conseyl que ·m donatz
 E ja no'l vuyl canbiar ne jaquir,
 Que ben sabetz del don senes falença
 Si vuyl amar ne si n'ay entenença,
 E podetz-me'n valer verayamen
 Sol vos playa o'l cor vos o cossen, 40
- VI. Seyner, eu prech que la dopna ·m diatz
 Perque ·us puixa myls valer e servir,
 E dich-vos be, e vuyl que me ·n creatz,
 Que ·us eu sabray la vertat descobrir.
 E far-vos-n'ay asina e sofrença 45
 Manta saysó, si'n leys no trop falença,
 E digatz-la adés de mantinen,
 E no ·y duptetz ne n'ajatz espaven.
- VII. Bona dona, cant etz cortès e pros
 Que conoixetz si ·us am ne si ·us vuyl be, 50
 Que tal joy ay can puc parlar ab vos
 Que de res als no ·m membra ne ·m sové.
 E donchs veser podetz en ma semblança

24 Syeu servire en patz e belhamen H, Si deig servir en patz e bonamen K. - Fins aquí arriba lo publicat per Crescini segons A; les quatre estrofes següents apareixen en el ms. escrites, per la mateixa mà, al peu y en els marges interior y inferior, com per reparar un oblit del copista.

IV. 25 va l foll a la follor K. - 26 Mas celh es fol H, Mals cells es folls K. - 27 lay hon no ha valor K. - 28 repent car H, depart que K. - 29 que gayra y H, ans que gayre y K. - 30 Si pot trobar H. - 32 belhamen H, Serva l en patz pus ell n'es conaxen K.

V. 34 Eu la nqueray H, Eu l anquerray sus ades ses falir K. - 35 E tenc H K. - 36 vulh yeu camyar H, vull eu camjar K. - 37 E dich vos be del do H, Car vos saubets lado K. - 38 Queu vull haver envars de mantendenza K. - 40 plassa H.

VI. 41 vous K. - 42 Qu eu vos puscha valer e ben H, Ne n que us poray eu valer K. - 43 E de cert vull que men cresats K. - 44 en H, manca en K el segon hemistiqui y el primer del vers següent. - 45 dar H; azina o quayença H, azina e contença K. - 46 sol que H; Si trob en leys alguna sofrença. - 47 E dietz lem H, E diats lam eras K. - 48 Sol nom K.

VII. 49 tan sots cortesa y K. En H, hi manca la derrera cobla. - 50 Que vos saubets K. - 51 Car tal joy nay can pusch K. - 52 d altra re K. - 53 Donchs be podets veser K.

E conexer e saber sens duptança:
 Vos etz cela vas cuy mon cors s'acen. 55
 Dopna, mercè, can dich tan d'ardimen.

V

Els cançoners prov. *CDIKc* donen la següent poesia a Pere Bremon lo Tort (Bartsch, *Grundriss*, 331, 1), *GOR* a Bernat de Ventadorn, *T* a Pere Ramon. El cat. A, qual text publico, es l'únic que l'atribueix a Rimbau. Vegis Raynouard *Choix*, t. III, p. 82, Stengel *Le chansonnier de Bernart Amorós*, 268, *Revue des langues romanes*, t. 45, p. 266 y Appel *Provenzalische Chrestomathie*, 21.

Riambaut de Vaqueyras

- I. En abril, can vey verdeyar
 Boys e pratz e vergés florir
 E las fontanas esclardir
 E aug li auzeletz xantar,
 E l'odor de l'erba floria 5
 E'l dolz xant que l'auzel cria,
 Ay!
 Me fay mon joy renovar.
- II. En cel temps solia eu pesar
 Com me pogués d'amor jausir; 10
 Ab cavalcar e ab guarnir,
 Ab gen servir e ab honrar,
 E tots aquests mestés avia
 Ab que bon'amor servía,
 Ay! 15
 E pot-la'n hom myls conquistar.
- III. Be se'n dech don meraveyllar
 Com mi puch de mi-dons partir,
 E dech m'o be en grat tenir
 Com per ella'm volgui laxar; 20
 Car be sab que s'eu la perdia
 Jamay joya no n'auria,
 Ay!
 N'eylla'm poria esmendar.
- IV. Eu xant, qui deuria plorar, 25
 Dir é d'amor qui'm fay languir;
 E anc hom may no n'ausi dir
 Ne us per meraveyllas comtar

54 E conexets mos dits vers hon valansa K. - 55 celys a cuy mon cor aten K.

C'om xantés qui plorar deuria,
Però no'm deserper mia, 30
Ay!
Que'us quer auray leuch de xantar.

V. Xançonet, lay oltra la mar,
Vay per amor a mi-dons dir
Que no es jorn qu'eu no sospir 35
Per un bel semblan que'l vi far,
Can me dix tota esmaria :
Que's farà la vostr'aymia,
Ay!
Bels amics, com podetz laxar? 40

VI. Si'l vostre bel cors vesia,
Bels Cavalés, gint m'iria.
Ay Deus!
Com me'n pogui tan luynar!

VI

Text del cançoner cat. A. En les notes a la descripció d'A. Pagès (*Le chansonnier provençal de Saragosse*), els senyors A. Thomas y Pau Meyer diuen d'aquesta obra «*pièce inconnue aux autres chansonniers provençaux*». Cambiant el començament, però no la rima, els mss. prov. CE l'atribueixen a Bernat de Ventadorn (Bartsch, *Grundriss*, 70 11), P a Ramon de les Salas, S a Guillem Ademar y c a Pere Roger. Vegis l'edició d'aquest darrer cançoner per Ed. Stengel (*Die altprovenzalische Liedersammlung c*, CXXIX) que dóna la lliçó més semblant a la nostra.

Riambaut de Vaqueyras

- I. Ab xant d'auçels començ eu mes xançós.
Cant aug xantar les gantes e'ls agrós
E pels cortils reverdesir los lis
E flor blava qui par li boixós
E'ls rius son clars de sobre li sablós, 5
Adoncs s'espayn la blanxa flor de lis.
- II. Pauc sab d'amar drut qui no n'es gelós,
E pauc ama qui no es azirós,
E pauc ama qui no enfolezis,
E pauc ama qui no'n fa traciós; 10
Mas val d'amor cant be n'es enguxós :
.i. bays ploran no fan .xiiii. ab ris.
- III. Can quir mercès mi-dons de genoylós,
Il m'encolpa e'm troba ocaziós,

- El'aygua ·m cor davant per mig del vis, 15
Tro qu'ela·m fay un semblan amorós,
Ab qu'eu li bays la boca e·ls huyls amdós.
Ayssò·m sembla fi joy de paradís.
- IV. Ab estas mans fo cuyllitz li bastós 20
Ab que·m batec la pus bela c'an[c] fos :
Tan m'entendet a far lo seu servis
Tro lausengers per petit d'ocaysós
Ne parleron vas mi-dons mal rezós
Mant fait estar fahit de son pays.
- V. Lonc temps auray estat desamorós, 25
De bon amor paubres e sofratxós,
Per les colpes d'una fals'amayris
C'a fayt vas mi engans e traciós,
Perqu'eu n'ay fayt carenten e'n perdós,
Car no·m garey tro qu'ela m'ac aucis. 30

VII

Quasi tots els cançoners provençals coincideixen en donar aquesta poesia a Aimeric de Peguillan, inclosos CR (Bartsch, *Grundriss*, 10, 25). El nostre cat. A es l'únic que la posa entre les obres den

Riambaut de Vaqueyras

- I. En amor trop ales en que·m refrayn
C'al menys d'amor mal o bes no·m sofrayn,
Ni eu per mal d'amor no·m luyn ne·m frayn
E conosc c'amor vas mi safrayna,
Ni eu d'amor no n'ay poder que·m frayna. 5
Res no·m sofrayn sol c'amor no·m sofrayna,
Ni sens amor no say en que·m reffrayna.
- II. D'amor no·m pusc jens partir, c'amor me pren,
E can me·n cuig luynar pus reprèn :
Ab .i. esgar d'un mon cors se comprèn 10
Que·m fay venir de leys en cuy m'enprèn.
Mas a son dan no·s cuig ges qu'eu m'emprenda
D'un hom per fals amador me reprene,
Ans clam mercè mi-dons c'on que m'emprenda,
Qu'en leys es tot si·l platz qu'en lays o·m prenda. 15
- III. C'axí son fayt del tot al seu coman
Que nuyla re no desdic qu'ela·m man,
Però d'un be la n prec que no·m desman
C'al començar me promès del deman :

- Un fay pecat huymais car no'm demanda, 20
 E gran mercè se vals car no'm desmanda,
 Mas eu tenc be per desman si no'm manda,
 Però assatz qui no desditz comanda.
- IV. Qu'en leys son tuit li bos aps c'hom retray, 25
 Esters car greu promet e leu estray
 Per qu'eu no pusc sofrir los mals que'n tray
 Si calsqe bes mercès no me'n atray.
 Enperò'l be o'l mal cal que'm n'atraya,
 Sofferray eu que ja per mal que'n trayha,
 No mes trauray d'amar qui ques n'estraya, 30
 Ne ja nuyl temps no vuyl c'om m'o retraya.
- V. D'amar leys ay mon cor tan fi e ferm
 Qu'en re no n'ay poder que'l ne desferm,
 Enanz vos jur sobre 'ls sans e'us afferm
 Que can me'n cuig luynar, pus me refferm. 35
 Mas si mercès qui'ls partimens refferma
 Per xausimen pus vas mi non la ferma,
 Tot mey affar se destruy e's desferma,
 C'altra mas il no vuyl que'm sia ferma.
- VI. Na Biatrix, tant etz de bon pretz ferma, 40
 Que vostre sen no's camga ne's desferma,
 Que mos xans e mos ditz o refferma.

VIII

Obra anònima en els mss. prov. LN, de Rambertino Buvaelli en AC.
 Bartsch, *Grundriss*, Lamberti de Bonanel, 4.—Text de cat. A.

Riambaut de Vaqueyras

- I. Eu say la flor pus bela d'altra flor,
 E pus plasen a dit dels conoxens,
 En cuy esmays pretz e valor e sens :
 D'on deu portar per dret major lauzor
 C'altra del mon que hom posqués eslire; 5
 Car noy fayl re de ben c'om posqués dire,
 Qu'en leys es sens, honor e cortezia,
 Gent acuytir ab tan bela paria,
 C'om non la ve que non si' envejós
 Del seu rich pretz qui puya sobre'ls pros. 10
- II. E dic vos ben c'om no trobet anc flor
 Que tant semblés cuynd' e sobravinens,
 Ni c'ab semblans dolç e gays e plazens
 Saubés puyar son pretz e sa lauzor,

- Tant con il fay que hom no pot escrire. 15
 E s'eu no dic de ben tant con deuria
 Per ço me'n laix, car dire non sabria,
 Tant es sos pretz sobrers e cars e bos :
 Qui mays ne di mays y troba raysós.
- III. E qui volgués enquere d'esta flor 20
 Cals es ne d'on be dic a mon sién,
 Qui me n'enquer, semble'm desconoxén,
 Que ben ou hom dir sa ricor,
 Qui es en luy e'l pretz qui que's n'asire,
 E tot hom prous deu aver gran dezire 25
 Que'l vis dels huyls de leys cuy totz joys guia
 La bela flor al prat on es floria,
 D'un eu seray tostemps mays desirós,
 E qui la ve serà tostemps joyós.
- IV. Mas una re dic ben de part la flor 30
 A trestotz cels qui hom ten entendens,
 De les prezans e de les pus valens
 E qui se'n fan saubens e xausidors,
 Que tot enant que sa beutat remir
 Ne que de leys sia jausire, 35
 Gart si mateyx qu'il es ne si's faria
 A ley veser, que so no'm tayneria,
 Aprop l'esgart no serà poderós
 De ren parlar, tant torna oblidós.
- V. E es trop laig qui prop tan bela flor 40
 Si hos pausar ab tan de marrimens
 Que no'l puscha passar sos covinens,
 Dir ne mostrar, ne tan clar mirador
 No taysn c'om ja l'esgart ne'l remire
 Si doncs bon pretz no's amans e servire; 45
 Car sel es prous c'ab l'esgart doblaria
 Lo pretz e'l seyn qui'n .c. dobles varia,
 D'un tostemps mays deziran enveyós
 Deig eu esser del seu cors amorós.
- XI. Xançoneta, vayte'n la dreta via 50
 Lay un es leys, un fin pretz cabalós
 Seiyorn e jay ab lo meyllor c'anc fos.

IX

Obra d'Albertet o Albert de Sistaró en la major partida dels cançoners provençals. La publica Stengel (*Archiv für das Studium der neueren*

Sprachen..., t. LI, p. 250); Bartsch, *Grundriss*, la registra 16, 2.—Text de cat. A, que es el sol en atribuir-la an en

Riambaut de Vaqueiras

I.	Ab gay sonet leugier
Començ gaya xansó,
Car de gaiya raysó
Son gay mei concirer.
Per qu'es dreyt qu'eu retraya
Xansó cuynd'e gaiya,
Car mon cor e mon sèn
E mon entendimèn
Ay més en la gensor
Qui pauc preza mon mal e ma dolor.	5
10
II.	E doncz, per que l'enquer,
Pus no y conosc mon pro?
Partir-me n'ay eu no
Con es forciu enquer;
Per qu'es fols qui s'esmaya
E qui no s'asaya
En amor altamèn,
Car ben auig dir sovèn
C'om quer ab amor
Trop mays que per paor.	15
20
III.	E auray be mester
Que y esgardés saysó
A far ço que y fos bó,
Ab que del dezirer
En que m'a més ma traya,
Car pahor m'esglaya
D'una vilana gen
Qui fa bruydemen
Perque m'esgard delor,
Cap mal parlan no'ns meten en error.	25
30
IV.	E així co'l meynader
Qui's geta a bandó
Per fayre gran son pro,
Met mi de cor enter
En la sua menaya
Per far so c'a leys playa;
E pus c'a leys mi ren
Penray bon xausimèn
E no y guare sa ricor,
C'així pot far de mon bon cor myllor.	35
40

- V. Xansó, part Balaguer
 Te'n vay d'esperó
 Al bon rey d'Aragó
 Qu' el a fin pretz enter,
 E ha valor veraya 45
 E no cre gent savaya,
 Ans saup far altramén
 Faitz de ric rey valén,
 Per que'l gran e'l menor
 Exalson tuyt son pretz e sa valor. 50
- VI. La comtessa gaya
 De Savoya, cors gen,
 Mantén pretz e jovén
 E sa'l Deus sa ricor,
 De Monferrat el marquès mon seynor. 55

X

Els cançoners prov. CR donen aquesta poesia al rossellonès Pons d'Ortafà, *ab* a Pons de Capdull, apareixent anònima en *f.* Bartsch, *Grundriss*, 379,2. La publiquen Milà (treta de l'edició den Rohegunde, en el *Parnasse Occitanien*), p. 445 de la primera edició *De los trovadores en España* y p. 473 de la segona (1861 y 1889), y Stengel en la seva edició del cançoner prov. *a* (*Revue de langues romanes*, t. 45, p. 225). — Com he anotat, aquesta poesia apareix dues vegades en el ms. cat. H, atribuïda an en Riambau. Estableixo el primer text (en alguns indrets quasi illegible) y poso les variants del segon.

Reambau de Vaqueras ⁽¹⁾

- I. Si n'ay perdut mon sauber
 Qu'apenas say om m'estau,
 Ne d'on vench ne vas on vau,
 Ne que'm fau lo jorn e'l ser.
 E suy de tal captinença 5
 Que no vetlh ne pux dormir,
 Ni'm plantz viure ne morir,
 Ni mal ni be no m'agença.
- II. On per pauch no'm desesper
 Que'm ret monge d'Eviau, 10
 Que'm met dejus una frau
 On hom no'm posqués veser.
 Car trasit suy en cresença

(1) *Reambautz de Vaqueras.*

I. 4 fan. - 5 deytal captinença. - 8 bes.

II. 10 monge d enjau.

- Per celha qu'ieu tant desir,
Qui'm fay speran languir
Tant mi franz sa covinença. 15
- III. Jamays no pux joy haver
Ni star un jorn susau,
Pus mi-dons m'a solaç brau
E'm gita a noxeler, 20
No say d'on m'age guirença;
Car puis me pes ne m'albir
Quo'l puscha ab grat servir
Adonchs crex sa malvolença.
- IV. A gran tort mi soy doler;
E si'yeu pendut en trau
S'anch puis segue altre sclaus
Puigs me pres en son poder,
No fiu en dret lieys falhença;
Mas sol d'aytan com m'albir 30
Com la tem e n'aus bendir,
E car li port benvolença.
- V. Per jes no'm pux abstener
Que no l'am e no la lau;
Car la gencer qu'anch vissau 35
Es, e no ment, ans dich ver,
Ab que presés penedença
Dels turmens que'm fay soffrir;
E si's deuxa convertir
Er complida sa valença. 40
- VI. Eu suy celh que fau temença
E fay celar e cobrir
Mils qu'autre dir ne cobrir
Qui'm fay soçors ne valença.

POESIES CONEGUDES

den Riambau de Vaqueres, segons el cançoner cat. A.

L'important cançoner català A, que alguns provençalistes marquen prov. *h*, continuant sempre les sigles den Bartsch (Chabaneau 'l marca *Gil*, nom

15 esperan. - 16 frany se.

III. 23 pusque.

IV. 25 fay. - 27 signe altre sclau.

V. 33 res. - 34 lou. - 36 no n ment abans. - 37 Amb penedença. - 39 deuya.

VI. 44 ni grasir.

del penúltim possessor), vindrà un dia que en edició estrictament diplomàtica podrà estar en mà de tot estudiós. Tot esperant aquest dia, y aprofitant l'amabilitat de l'actual possessor senyor Salvador Babra, m'atrevesc a publicar les dotze poesies següents den Rimbau, allargant les abreviatures, puntuant y accentuant de la manera més útil als lectors catalans, com he fet ab lès deu que precedeixen. Seguiré'l mateix ordre en que apareixen en el manuscrit, saltant les nou que he publicat abans, y reservant tan sols el darrer lloch per l'epístola èpica al Marquès de Monferrat.

XI

Bartsch, *Grundriss*, 392,2. Tots els cançoners prov. que contenen aquesta obra la donen an en Rimbau, exceptuant *O*, ont es anònima. La publicquen *Archiv f. d. Studium*, t. 35 (1864), p. 413; Raynouard, *Choix*, t. III, p. 258; Rochegude, *Parnasse Occitanien*, p. 78; Mahn, *Die Werke der Troubadours*, t. I, p. 365; Pillet, *Archiv f. d. Studium*, t. 101 (1898), p. 388.

- I. Era'm requer sa costum e son us,
 Amors, perch'eu planc e suspir e veyll,
 C'a la gencer del mon ay quist conseyll
 E'm dis qu'eu am tan alt com pusca en sus
 La meyllor dona qu'ela mer fiança, 5
 C'onor e pretz e prous mer e no dans;
 E car yl es del mon la pus prezans,
 Ay més en leys mon cor e ma sperança.

- II. E non ama tant aut con eu negus
 Tan bela dona, que eu no'l trob pareyl; 10
 M'enten en leys e l'am per son conseyl
 Pus que Tybes non amet Peramus;
 C'onor e pretz sobre totas l'anansa,
 Qu'il es als prous humils e merceyans
 E als altres es d'erguyllós semblans, 15
 Larga d'aver e de dura cuyndansa.

- III. Anc Persavaus con en la cort d'Artus,
 Ques les armes del Cavaler vermeyl,
 No ac tal gaug con eu del seu conseyl
 Que'm fay viure si con mor Tantalus 20
 E'm veda so d'un donet abundansa
 Mi-dons, qu'es prous, savia, gen gardans,
 Franca, gentils ab amorós semblans
 E de boutat no'l trob par ne eganssa.

- JV. Bela dona, aytan ardit o plus 25
 Fuy can vos quis la joya del cabeyl,

- E que'm dessetz de vostr'amor conseyl,
 Con fo del salt de Tir o Minadus.
 Per que'm tain mays e de pretz e d'onransa
 Qu'en dret d'amor fo l'ardit neus pus grans; 30
 Doncs ben deu far tal ardit vostr'amans
 Muyra per vos ho n'aiya benenansa.
- V. Jamays Englés no blasme ne m'escus
 Si'm part de leys d'or'ensà del manteyl,
 C'axi'm don Deus del bel cors seu conseyl 35
 Con les valens valon de leys enjus.
 E s'eu fos rey d'Anglaterr' o de Fransa
 Tornera-me'n per far totz sos comans,
 Car en leys es mon cor e mos talans
 E en re als no n'ay ferm'esperança. 40

XII

Bartsch, *Grundriss*, 392, 28. Tots els cançoners que porten aquesta poesia la donen an en Rimbaut. Vegis *Archiv*, t. 35, p. 415; Raynouard, *Choix*, t. 3, p. 256; Mahn, *Werke*, t. I, p. 336; Pillet, *Archiv*, t. 101, p. 382.

Rimbaut de Vaqueyras

- I. Savis e fols, humils e erguyllós,
 Cobès e lars e vulpyls e arditz
 Son can sestxay, e jausens e marritz,
 E say esser plasens e enujós,
 E vils e cars e vilans e cortès, 5
 Avols e bos, e conosc mals e bes,
 E ay en totz bos faytz cor e saber,
 E si'n re fayl, fas-o per no poder.
- II. En totz bos fayts son savis e gynós,
 Mas mi-dons am tant que'n soy enfulitz 10
 E son humils un pitz me fay e'm ditz
 E n'ay erguyl, car es tan bela prous,
 E suy cobous c'am son bel cors jagués
 Tant que pus franc ne suy e myls après,
 E son vulpiyls, que no l'aus enquerer 15
 E trop arditz, can tan ric joy esper.
- III. Bona dona, tal gaug mi ve de vos
 Que marritz suy car no vos son aycitz;
 Qu'[eu] son per vos als prous tan abelitz
 Qu'enveya n'an li malvat enveyós. 20
 Be'm tenray vil s'ab vos no'm val mercès
 Qui'm ten tan car per vos en tota res

Que per vilan me'n fay als croys tener,
E per cortès als prous tan say valer.

- IV. D'amor dix mal en mes altres xançós 25
Pels mals que'm fe la bela'nganayritz;
Mas vos, dona ab totz bos ops complitz
M'avetz tan fayt qu'esmenda m'es e dos.
C'amors e vos m'avetz tal re promès
Que val .C. dos c'altre dona'm fasés, 30
Tant valetz mays, per que'us vuyl mays aver,
Que'us tem perdre can vos vuyl enquerer.
- V. Joy e joven e les belas faysós,
Don', el gent cors d'enseynamen noyritz,
Vos an dat pretz que es pels prous grasitz; 35
E per ma fe, si ma ventura fos
Qu'eu ne mos xans ne m'amor vos plagués,
Lo mils de pretz auri' ab vos conquès,
E de boutatz, e pusc'o dir per ver,
Que per ausir o say e per veser. 40
- VI. Bels Cavaliers, xausimens e mercès,
E'l fin amor, e'l sobre bona fes,
Qu'eu a vos port, me douria valer.
- VII. Na Biatriz, vostre bel cors cortès,
E'l gran boutat e'l fin pretz qu'en vos es 45
Fay gent mon xant sobre'ls meylors valens,
Car es dauratz del vostre ric pretz ver.

XIII

Bartsch, *Grundriss*, 392, 13. Tots els cançoners provençals donen aquesta obra an en Riambau, exceptuant un de sol que 'l dóna an en Ramon de Miraval. Vegis l'edició de prov. Q den Bertoni, ja esmentada, p. 99, y Pillet la de N² en *Archiv*, t. 101, p. 385.

Riambaut de Vaqueyras

- I. Atressi ay garreiyat ab amor
Con franc vassayl garrey'ab mal seynor
Qui'l tol sa terra a tort per que'l garreya
E car conoix que guerra pro no'l te
Pel seu cobrar e'l ven a sa mercè, 5
E s'eu ay tant de joy cobrat e'm veyá
C'a ss'amor quis perdon del seu peccat,
E mon erguyl torn en humilitat.

- II. Gaug ay cobrat mercè de la gensor
 Qui·m restaure·l dan que s'eu ay pres a lor, 10
 Car s'amistat en dret d'amor m'autreya
 Ma bela don'e per seu me reté,
 E m'onre tant per que·l seprover cre
 Qui ditz : qui ben garreya ben pladeya.
 Qu'en xantan ay ab amor garreyat 15
 Si c'ab mi-dons n'ay meylor playt trobat.
- III. Dona, ben say si mercè no·m secor,
 Eu no vayl tant que·us tain a s'aymador
 Car tant valetz, per que mon cor feunia 20
 Car no·us puix far tan rics fayts co'us cové
 En vos amar, mas per tal no·m recre,
 C'ausit ay dir que vassayl pus derreyna
 Dou puiyner tant tro fassa colp honrrat;
 Per que·us en quis can consseyl m'agués dat.
- IV. S'eu no son rics contra vostra ricor 25
 Ne pro valey a vostre gran valor,
 Mon poder fas e son sel qui·us merceiya
 E·us servu e·us blan e am-vos mays que re,
 E·m gart de mal e·m fors de tot be
 Per vostr'amor, e semble·m miyls que deiya, 30
 Prous don'amor, .j. cavaler prezat,
 En dret d'amor, c'un ric oltracuydat.
- V. Al mon no ha rey ne emperador
 Qu'en leiys d'amar no agués playt d'onor,
 Car sa boutat e son pretz seynoreya 35
 Sobre totes les prous dones c'om ve,
 E myls s'enansa e pus gent se cabté
 E myls acuyl e mils parl e domneya;
 E mostr'als pros son sen e sa boutat,
 Salvan s'onor e reté de tot grat. 40
- VI. Li sey bels huyls plasen, galiador,
 Rison d'açò d'un eu sospir e plor,
 E·l jove cors c'adés gen se çuyndeya
 M'auciu aman tal enveya me·n ve; 45
 E s'eu ab leys no trob amor o be
 Ja no creyray mays ren c'auya ne veyá
 Ne·m fiaray en dona d'alt barat
 Ne ja no vuyl c'altra·m don s'amistat.
- VII. Bels Cavaliers, vostr'amor mi garreya,
 E prec mercè e franc humilitat 50
 C'axí·us vensa con vos m'avetz sobrat.

XIV

Bartsch, *Grundriss*, 392, 23. Un sol cançoner provençal atribueix aquesta poesia an en Riambau d'Aurenga, tots els demés an en Riambau de Vaqueres. Vegis el text de Q en l'edició esmentada den Bertoni, p. 98, y el de N² en la den Pillet, *Archiv*, t. 101, p. 382.

Riambaut de Vaqueyras

- I. Leu pot hom gaug e pretz aver
Sens amor, qui be vol puiynar,
Ab que's gart de tot mal estar
E fassa de ben son poder;
Per qu'eu si tot amor me fayl 5
Fas tot cant pusc de be e vayl,
E s'eu perdia amor
No vuyl perdre pretz ni valor;
Qu'esters puix viure honratz e pros
E no'm cal fayre d'un dan dos. 10
- II. Però ben say si'm desesper
Que'l mils de pretz hi dezempar,
C'amor fa'ls meylors meylorar
E'ls pus savis sab fer valer,
E fay d'ome vulpyl vassayl, 15
E dezavinent de bon tayl,
E don'als amans paubres ricor;
E pus tant y trop de lauzor
Eu son de pretz tan enveyós
Que be amara s'amatz fos. 20
- III. Mas ayssò me'n fa abstener
C'amor tol mays que no pot dar,
Que per un ben vey .C. mals far
E mil pezar ves .j. plaser;
E anc no det joy sens trebayl 25
Mas c'on que's vuyla son egayl,
Que no vuyl son us ne son plor
E pus no n'auig gaug ne dolor
Sevals non seray mals ne bos,
E laix m'estar dezamorós. 30
- IV. Ja sa boutat ne son plaser,
Son bel ris ne son gen parlar,
No'm cuig vendre, madona, car
Que ben puix de s'amor tener;

- Que cant se ve dins son mirayl, 35
 Color de robis ab cristayl,
 E car la lauson li meyllor
 Cuydam aver per servidor,
 Caix c'onor mes, si no m'es pros,
 E no's cuix qu'eu l'am en perdós. 40
- V. Ab cor faiyt vau mi-dons veser,
 Qu'era'm pot perdre o gasaynar,
 E si vol mos prec's escoltar
 Poyra'm aver a son plaser,
 E s'ab altra raysó m'assayl 45
 No's cuyt que'n ten son ne'n badayl
 Altar, ans pens d'altr'aymador,
 E anc Floris de Blanxaflor
 No pres comjat tan dolorós
 Con eu, dona, si'm part de vos. 50

XV

Bartsch, *Grundriss*, 392, 9. Duen aquesta obra els cançoners prov. *CMPR*.
 Vegis Appel, *Provenzalische Chrestomathie*, Leipzig, 1902, p. 89.

Riambaut de Vaqueyras

- I. Kalenda maya
 Ne fuiyl de faya,
 Xant d'ausel ne flor de glaiya
 No cre que'm playa,
 Prous done gaya, 5
 Tro c'un irnel missatge aya
 Del vostre bel cors, qui'm retraya
 Plaser nové c'amor me traya,
 Qu'eu n'aya
 E'n traya 10
 Vas vos, dona veraya;
 E xaiya
 De glaya
 Gelós, ans que n'estraya.
- II. Ma bel'amia, 15
 Per Deu no sia
 Que l'enveyós del meu dan ria;
 Car car vendria
 Sa gelosia,
 Si aytals dos amans partia; 20
 Jamays joyós eu no seria
 Ne joy ses vos prou no'm tenria.

- Tal via
Faria,
Dona, s'eu no'us vezia; 25
Sel dia
Morria,
Prous dona, que'us perdria.
- III. Com er perduda
 No m'er renduda, 30
Dona, s'anc mays no'us ay hauda?
 Car drut ne druda
 No's fan per guda
Tro'l nom d'amor en drut se muda;
L'onor es grans qui'us er creguda, 35
E'l bel semblan fan far la bruda
 Tepsuda,
 Volguda
Vos ay, sens altre 'juda,
 Que nuda 40
 Tenguda
No'us ay ne d'als vençuda.
- IV. Tart m'esxausira,
 Pus ja'm partira,
Bels Cavaliers, de vos ab ira; 45
 C'alor no's vira
 Mon cor, n'es tira
Mos dezirers, c'als no dezira;
Ca'ls lauzengers say c'abelira,
Dona, qu'esters als no'm garira. 50
 Can vira
 Sentira
Mon dan, qu'eu ja grasira,
 Qui'us mira
 Consira 55
Pensan, d'un cor sospira.
- V. Dona grasida,
 Qu'eu laus e crida
Vostre valor, quer abelida,
 Car qui'us oblida 60
 Pauc li val vida.
Perque'us azor, dona xarnida?
Car per gensor vos ay xauzida,
E per meylor de pretz complida,
 Blandida, 65
 Servida
Vos ay, depus que anc fos nida.

Bastida
Fenida,
N' Anglès, ay l'estempida. 70

XVI

Bartsch, *Grundriss*, 392, 4. Aquest celebrat descort en quatre llenguatges no's troba més que en els cançoners prov. *CEMRf*. A la vista de tots va publicar-lo Pau Meyer, *Recueil d'anciens textes bas-latins, provençaux et français* (París, 1877), p. 89; vegis també Appel, *Provenzalische Chrestomathie*, 1902, p. 77, y Crescini, *Manualetto provençale*, 1905, p. 278.

Riambaut de Vaqueyras

- I. Eras can vey verdeyar
Prats e vergers e boscatges
Vuyl un descort comensar
D'amor per cuy vay erratges :
C'una dona ·m sol amar, 5
Mas camgat l'e sos coratges,
Per qu'eu fas desacordar
Los mots e ·ls sos e ·ls lenguatges.
- II. Eu son sel qui joy non ayo,
Ne unqua non l'averò, 10
Ne por abril ne por mayo,
Si de madona no ·m l'ò :
Certes en ·j. sol lengatyo
Sa gran boutat dir no hò.
Pus fresqu'es que flor de glayo 15
Per que no me ·n partirò.
- III. Bela dous dama xera,
A vos me don e m'autroy;
Je no n'auray joy entiere
Si ge no ·us é e vos moy. 20
Trop estes mala guarriera
Si no ·us é per bona foy,
Per negun altre maynera
No henrrey vostra loy.
- IV. Dauna, qu'eu mi rent a bos, 25
Car es la maiya bon e bera
Deu mon, e gayard'e pros,
Sol que no ·m hossetz tan heyra.
Trop abetz beras hayssos
E color hresca noera. 30

Bostre son, e si'us agués
No m sobrancera çihera.

- V. Tanto temo vostre preito
Todo son escarmentado;
Por vos é pen' e mal treyto 35
E mi corpo lasserado.
La nuyt con jac en mi leyto
En ay mantes vetz penado;
E can no y trob nuyl profeyto
Suy falido al cuydado, 40
Pus que falir no cuydey.
- VI. Bels Cavaliers, tan tenc car
Vostre honrat seynoratges
Que cascun jorno m'esglayo.
Oy me! lasso, que farò 45
Si celuy que j'é pus xera
Me tria, no'm sé per coy?
Dauna, e que dey a bos
No peu cap santa Kyteyra!
Mon corassó m'avetz treyto 50
E molt gent faulan furtado.

XVII

Bartsch, *Grundriss*, 392, 24. Tots els ms. donen aquesta cançó an en Riambau. *Vegis Archiv*, t. 35 (1864), p. 416; Raynouard, *Choix*, t. 4, p. 275; Pillet, *Archiv*, t. 101 (1898), p. 385.

Riambaut de Vaqueyras

- I. No m'alegra yvern ne pascors,
Ne clar temps ne fuyl de garrics,
Car mos enans me son destrics;
E tuyt meu gaug major dolor; 5
E son maltrait tuit mey leser
E desesperat mey esper;
Que si'm sol amors e dopneys
Tener gaiys pus qu'en l'ayga 'l peys;
E pus d'amdos me suy partitz,
Con hom exilatz e fahitz, 10
Tot'altra vida'm sembla mortz
E tot altre joy desconortz.
- II. Pus d'amors m'es falida la flors
E'ls dous fruytz e'ls gras e'ls espics,

- Que'n jausi ab plasens presics, 15
 E prets me'n sobrava valors
 E'm fasi' entre'ls pros caber,
 Eras m'a fayt d'aut bays xaser.
 E si no'm semblés fols e freys,
 Anc flama pus leu no s'enceys 20
 Con fora enceys e delinquitz
 E perdut em faytz e en ditz,
 Lo jorn que'm venc lo desconortz
 Qui no's merma c'on que s'esforçs.
- III. Però no'm comanda amors, 25
 Si tot son iratz e enics,
 Que don gaug a mos enamics
 Tant que'n perda pretz ne valors;
 Qu'enquer puix dan e pro tener
 E say d'irat jaussen parer 30
 Say entre'ls latis e'ls graveys;
 E'l marquès qui l'espasa 'm ceiys
 Garreyatz plaitz e jorns e nits,
 E depuys lo mon fo bastitz
 Nuyla re no fo tant d'esfortz 35
 Con nos, que Deus n'a gent estortz.
- IV. Anc Alexandri no fo cortz,
 Ne Bailes ne'l rey Lodovics
 Tan honratz; ne'l pros n'Eymericis,
 Ne Rotlan ab sos puiynedors, 40
 Anc no pogren els conquerer
 Tan gran enperi per poder
 Con nos, d'on puiga nostra leys;
 Qu'enparadis e coms e reys
 Avem faitz, e castels bastits 45
 Say entre'ls turcs carabics;
 E obertz los camis e'ls portz
 De Branditz tro'l port de sen Jortz:
- V. Bels armatz e bos feridós,
 Setges e calabres e pics, 50
 E troucar murs nous e antics,
 E vensre bataylles e tors
 E aug e vey, e no pusc veser
 Re qui'm pusca'l viure valer;
 E vau cercan ab rics arneys 55
 Guerres e cutxes e torneys,
 D'un son, conqueren enriquitz;

Mas, pus joy d'amor m'es falitz,
 Tot lo mon no'm seri' us ortz
 Ne mos xans no es mas conortz. 60

XVIII

Bartsch, *Grundriss*, 392, 18. Poesía den Riambau per tots els cançoners que l'inclouen. Text de Q en Bertoní, edició citada, p. 97; text de N² en Pillet, *Archiv*, t. 101, p. 386.

Riambaut de Vaqueyras

- I. Guerra ne playt contr'amor
 No son bo a nuyl endrey,
 Car sel bat ferre frey,
 Qui'n vol far sens dans son pro;
 C'axi vol amor aucire 5
 Con avol ser seynors mals,
 Per que sa guerra m'es mortals
 E sa piatz peiytz de martire,
 E s'anc li fuy enamich
 Anc Tybaut ab Leosich 10
 No fes parer ab tan de plasers
 Con eu qui no n'ay tort de res.
- II. Car per esmens de perdó
 M'a sobre'ls amans eleiy,
 Madona, un son bon drey 15
 Paussat ab bela fayssó;
 E muyr d'ire e de dezire
 Car no m'i'stay cominals
 Amor, c'ab sospirs corals
 Me n'a'l bel semblant trayre 20
 De leys, qu'eu am sens cor tric,
 C'ab joven garrey antic
 E val sobre totz valers,
 So'm mostr'auzir e vesers.
- III. Can pens cals es ne qui so 25
 De lausar no n'ay aul drey,
 E s'eu quir mas que no deiy
 Sa gran beutat m'o perdó,
 Qui forse'm fay erguyll dire,
 Mas son tan fis e leyls 30

I 1-2 L'escribent va alterar aquests versos en perjudici de la rima; han d'esser: Guerra ne playt no son bo Contr'amor a nuyl endrey.

- Vas vos que n vas mi son fals,
 Que us am tant que us men asire;
 E s'eu no fos tan nedic
 Con se tain a vostr'amic,
 Als fraits me sofrayn poders 35
 E al vostre laus sabers.
- IV. En leuc de fayt d'aut baró
 Vos am e us prec e us domney,
 E vostre gay cors adrey
 Laus e gar vaiys un que son, 40
 E can pusc ben far no y tric,
 Qu'esser deu ver amic tals
 Que si'entre ls prous cabals;
 E car soffretz que us dezire
 Cug esser par als pus rics, 45
 E car d'altres m'ensaiysic
 No m'o fes far noxalers
 Mas vostr'onrat xaptaners.
- V. Car no n'es ne anc no fo
 Genser de neguna ley 50
 Ne meylor, per qu'eu espley
 Lo meu oc en vostre no;
 E s'eu fos del pus jausire
 Al deus d'amor for'egals,
 E als seus paradis son sals 55
 Car vos suy hom e servire,
 Que l seu mylor san prezic,
 Mas fals lauzenger enic
 M'an tolt al preyar la sers
 E m'an tolt gauig e plasers. 60

XIX

Bartsch, *Grundriss*, 392, 20. Tots els cançoners provençals donen aquesta poesia an en Rimbaut, exceptuat *O*, ont es anònima. Vegis *Archiv*, t. 35, p. 414; Raynouard, *Lexique roman*, t. 1, p. 364; Bertoni, op. cit., p. 95; *Archiv*, t. 101, p. 383.

Rimbaut de Vaqueyres

- I. Anc no cuyde veser
 C'amor mi destrengués
 Tant que dona m tengués
 Del tot en son poder,
 Car contr'a lur erguyl 5

- For'erguyllós consuyl;
 Mas boutat e jovén
 E gentil cors plasén
 E'l gay dit plasenter
 De mon bel xivaler 10
 Man fayt privat estrayn;
 E pus dur cor s'afrayn
 Mantes vetz en leuc car,
 Sap meyls sa don' amar
 Que 'us trop amorós, 15
 De totes enveiyós.
- II. Ma dona 'm pot aver
 Que nuyl altre non jes,
 Car say que genser es,
 E car sap mays valer, 20
 C'aytals eu con eu vuiyl,
 Que res no y met ne'n tuyl,
 Cuynde, gaiya, plazén,
 Bela e avinén,
 E ab fin pretz enter 25
 E sen, can l'a mester,
 E folcat, la o l tayn,
 Que nuyl be no'l sofrayn,
 C'ab bel ditz, ab honrar
 Se fay a tuyt lausar, 30
 E z en grazir als pros
 Qui conoxen raysós.
- III. De solas e d'aver
 Es largue, no'l fayl res,
 A mi-dons, mas mercès; 35
 E mercès vol querer,
 C'après la flor e'l fuyl
 Xay d'arbre'l fruyt c'om cuyl,
 E mercè nay breumén
 Après valor e sen, 40
 Qui francamen l'enquer;
 Que hom ja fa maner
 .j. esparver guylfayn,
 E s eu qui me'n complayn
 Mercès no puix trobar. 45
 Ay Deus, con volc formar
 Tantes beles faysós
 Lay on mercès no fos!

IV.	E si vol retener
Ne dar so que'm promès,
Molt mes d'amor ben près;
Mas trop fay lonc esper,
Que del dezir me duiyl
Que'm feron sey bel huyl
E sa cara rizén;
E si'm des son cors gen
So c'ab soy conseyl quer,
Vensut agra'l sobrer
L'aventurós Galvayn;
Qu'en sa mercè remayn,
Pus li plac altreyar
Qu'eu la posqués preyar
Ne amar a rescós
Ne'm fazés mas xanços. | 50

55

60 |
| V. | Mala'm pot tant plaser
Vostre bel cors cortès,
Que'n pert d'altres man bes
Qui'm degron esxazer,
Car per vos mi destruyt
Con fes Gui de Siduyl,
Can li fo sovicens
La reyna Eldens,
Can la fada'l verger
Perdet; e si'n sofer
E'n veyl e'n plor e'n playn
Per vos, e'n dupt e'm bayn
Car no'us pusch conquistar;
E degre'us gasaynar,
Que'n pert d'altres per vos
Qui'm agron fays joyós. | 65

70

75

80 |
| VI. | Don', ayssò'm fay temer
Que'm fayla c'ay amprès,
Car me son tant alt mès,
Per qu'eu tem bas xazer;
Mas no'm vest ne'm despuyl
Ab negun mal escuiyl,
Que celans e temens
E humils e sofrens
Vos suy sens cor louger.
E ditz lo reprover
C'onrat ben mal refrayn. |

85

90 |

Per c'ab vos me complayn;
 Car flac seynor avar
 Fay sos vassals baixar,
 E'l pros enansa 'ls bos 95
 Si e sos compaynós.

XX

Bartsch, *Grundriss*, 392,32. Aquesta notable poesia no's troba sinó en els cançoners prov. MR. Els que darrerament l'han publicada són Bartsch-Koschwitz, *Chrestomathie provençale*, Marburg, 1904, p. 140, y Crescini, *Manualetto provençale*, 1905, p. 281.

Riambaut de Vaqueyras

- I. Truan, mala guerra
 Sai volon comensar
 Domnas d'esta terra
 E villas contrafar :
 En plan ho en seran 5
 Volon ciutat levar
 Ab tors;
 Car tan poja l'onors
 De lieis que sostenrà
 Lur pres, e'l sieu ten car, 10
 Qu'es flors
 De totas las meillors,
 Na Beatris, car lur es tant sobriera
 E contra lei faran totas seynera
 E guerr' e for e fum e polveriera. 15
- II. La ciutat s'ajusta,
 E fan murs e valatz :
 Domnas, ses somosta,
 Y venon de totz latz,
 Si que pert lur costa 20
 E jovens e beutatz;
 E pens
 Que'l filha del marquès
 N'aurà mameta juncta,
 Car ha conquès en patz 25
 Totz bens,
 E totz bons aips cortès;
 E car es pros e franca de bon ayre,

Non estarà plus en patz que son payre,
Que tornat es a lansar e a traire. 30

III. Domnas de Versilla
Volon venir en l'ost,
Sibilla e Gilla
E na Requerre tost;
La mayr'e la filha 35
D'Onsiza, cant que cost;
Adés
Ven de Lenta n'Ainés
E de Vintimilha
Na Guilhelma a rescost. 40
Ardesser
Li ciutat empés.
De Canivés i ven molt gran companha,
De Suria, e domnas de Romagnia,
Na Tuiniam e'l domna de Suriaina. 45

IV. Englès e Sgarsenda
E Palmieira n'Auditz,
N'Aud' e na Berlanda,
N'Aivès e n'Aitois,
Volon que lur renda 50
Jovens na Beatriz;
Si non
Las domnas de s Poson
Enquerran esmenda:
E lai part Mon Cenis 55
Somon
La ciutat Conteson,
C'adès guerrei lei qu'es tan bon' e bela,
Que son gen cors tol a la damoysela
E a totes color fresca noela. 60

V. Maria la Sarda
E'l domna de Sant Jortz,
Berta e'l Bastarda,
Mandan tot lor esfortz,
Que li joves lombarda 65
No'n rest de sai los portz;
E sai
Q'a na Beatriz plai,
Car noi pren don tarda
Cant esegues sos cors 70
Que's fai
Ab joi ses tot esmai,
Denan lo sen, cavalcon ab gran joia,

- Fachon ciutat e z an-li mès nom Tecia,
Pozestat fan de mi-dons de Savoia. 75
- VI. La ciutat se vana
De far ost en arrenc,
E sona'l campana
E lo viels comus venc;
E dis per ufana 80
Que cascuna desrenc;
E pois dis
Que la bela Beatriz
Està sobeirana
De so que'l comú tenc, 85
Aunitz
N'es totz e desconfitz.
Tropas sonan e li poestat cria :
«Demanden li beutat e cortezia,
Pretz e joven», e totas cridan : «sia!» 90
- VII. La siutat si vueia,
E menon lur carros,
E'l veils comus poia,
E geton en lur dos
Coirassas de Troya 95
Ab que's cobron lui sas :
Gaubais
An et arqs e carcais,
E non temon plueia,
Ni mal temps no lur nos. 100
Oimais
Veirem de grans assays
Daus totas partz comenson a combatre:
Ne Beatris cuidon de pretz abatre,
Einas non lur val, si eron per .i. catre. 105
- VIII. Per los murs a fendre
Fan engiens e castels,
E calabres tendre,
Gosas e manganel,
Foc grezès ascendre, 110
E fan volar queirels;
De jos
Traucar mur ab bonsons.
Per tal no's vol rendre
Li seus joves cors bels 115
Joiós,

Fas de belas faissós.
 Totas cridon : «aia tras l'esponda!»
 L'una a l'autra; e'l tersa ten la fronda,
 E trazon tugh li genh a la reonda. 120

- IX. Na Beatris monta
 E va's de pres garnir,
 Ausberc ni perpoincta
 Non vol, e vai ferir. 125
 Sell' ap cui s'afronta
 Que pres es de morir;
 E junh
 E abat pres e loinh.
 Fair'a tanta juncta 130
 Que l'ost fai desconfir.
 Pois poinh
 Tant que'l carró's desjonh.
 Tanta n'a pres' e derocad' e morta
 Que'l viels comus s'esmai e's desconorta,
 Si c'a Troia l'as enclaus dins la porta. 135

X. Na Beatris, be'n plas car es estorta
 A las veilhas, que'l vostre gen cors porta
 Pretz e joven, c'a lor proeza morta.

XI. Bels Cavaliers, vostr'amors mi conorta 140
 E'm dona joi e'm ten gai e'n deporta,
 Cant autras gens s'esmai e's desconorta.

XXI

Bartsch, *Grundriss*, 392, 1 y també 15, 1. Porten aquesta tençó entre'n Riambau y Albert, marquès de Malaspina, els cançoners prov. ADIKMNR. Vegis Raynouard, *Choix*, t. IV, p. 9; Appel, *Provenzalische Chrestomathie*, p. 127; Crescini, *Manualetto provenzale*, 1905, p. 296.

Riambaut de Vaqueyras

- I. Ara'm diguatz, Riambaud, si'us agrada,
 Si'us es, si com aug dire pres,
 Que malamen s'es contra vos jurada
 Vostra domna laisus en Torconès,
 D'on avés fag mantas chansós en bada 5
 E sz ill a fag de vos tal sirventès,
 D'on es aunitz e sz ilh n'es vergonhada,
 Car vostr'amors non l'es honors ni bes,
 Per qu'ella s'es aisi de vos loinhada.
- II. Albert marquès, ver es qu'eu ai amada 10

- L'enjanairis, d'on m'avés escomès,
 Que s'es de mi e de son pretz loinhada
 Per una re, car anc no li mes fes,
 Ans l'ai tostemps servida e honrada;
 Mas vos e lieis persegra vostra fes, 15
 C'aves cent ves per aver perjurada,
 Per que's clamon de vos li genoès,
 Que, malgrat lur, vos enpenhés l'estrada.
- III. Per Dieu, Rimbaut, d'aiso'us port guirentia,
 Que mamtas ves per talan de donar 20
 Ai tout aver, mais que per manentia
 Ni per trezaur qu'ieu volgués amassar;
 Mas vos ai vist cent ves per Lombardia
 Anar a pe, a lei de croi jotglar,
 Paubre d'aver e malastruc d'amia, 25
 E feira'us pro qui vos des a manjar;
 E membre vos co'us trobei a Pavía.
- IV. Albert marquès, envei e vilania
 Sabés ben dir e meilhs la sabetz far,
 E tot engan e tota baulzia 30
 E malvestat pot hom en vos trobar,
 E pauc de pres e de cavaleria,
 Per qu'us tol hom alques de Valdenar
 E per aço perdés vos per folia,
 E Nicolau e Lanfrancos de Mar 35
 Vos podon apelar de baulzia.
- V. Per Dieu, Rimbaut, segons la mi'esmansa,
 Fezés que fols can laissés lo mestier,
 D'on aviatz honor e benestansa;
 E sel que'us fes de jotglar cavalier 50
 Vos det enuei, trebaill e malenansa
 E pesança, hira e z encobrier,
 E tol-vos joi, bon pretz e alegransa
 E, pos montés de rossi en destrier,
 Non feshés colp d'espaza ni de lansa. 55
- VI. Albert marquès, tota vostra speransa
 Es en trair e sz en faire panier,
 E sz en aisels c'an en vos speransa,
 Que'us servon de grat e velontier, 60
 Vos non tenetz sagramen ni fizansa,
 E si eu non vailh per armas Olivier,
 Vos non valés Rotlan, a ma semblansa,
 Car Plaszentins no'us laison Castahier;
 Tolon la terra e no'n prenetz venjansa.

- VII. Sol Dieus mi gart, Raimbaut, mon bon cuidier, 55
 En cui ai mès mon car e m'esperansa,
 Mon guan vos rent de trobar vos e'n Pier,
 Vis de castrat, magainhat, larga pansa!
- VIII. Albert marquès, tug li vostre guerrier
 Han tal paor de vos e tal duptansa, 60
 Qu'ilh vos clamon le marquès putanier,
 Dezeretat, ses joi e ses fiança!

XXII

L'epístola èpica den Riambau de Vaqueres endreçada an el seu amo y protector el marquès Bonifaci I de Montferrat, en tres seqüències monorrimmes, constitueix un dels documents més notables que'ns ha deixat la producció trobadoresca, igualment interessant per la literatura com per l'història. Ens ha pervingut sencera aquesta obra en els cançoners provençals *C* y *R* que, com hem dit, són els que contenen més poesies de trobadors catalans, y no més les primera y segona part en *E* y en *J*; de manera que les edicions crítiques den Oscar Schultz-Gora (*Die Briefe des Trobadors Raimbaut de Vaqueiras an Bonifaz I, Markgrafen von Montferrat*, Halle, 1893; y la traducció italiana de G. del Noce: *Le epistole del trovatore Rambaldo di Vaqueiras al marchese Bonifacio I di Montferrato*, Florença, 1898) y den V. Crescini (*La lettera epica di Rambaldo di Vaqueiras*, Padua, 1902, extret dels *Atti e memorie* de la Reyal Academia de Padua, vol. XVIII, entrega III), que són les derrerres, no utilisen sinó 'ls quatre esmentats manuscrits. En 1905, en Paolo Savi-Lopez, en la colecció de treballs de filologia romànica endreçats an Adolf Mussafia, va donar a conèixer un nou text de l'epístola èpica, que va trobar entre una serie de poesies catalanes den Turmeda y den Jacme March, que segueixen a la crònica den Ramón Muntaner, del segle xve, que's guarda en la Biblioteca Universitaria de Catania (Cod. Ventimiliano, 92, ant. sign. XI. F. IV). El text, per esser copia d'un escriptor català del xv^{en} segle, apareix bastant alterat; abunden els catalanismes. L'editor anota, de passada, el fet d'haverse copiat l'epístola den Riambau després d'un text, com el den Muntaner, que té en metre èpic el celebrat *Sermó*, com si s'hi establís una relació purament formal. Sabut es que són prou rares les composicions catalanes de forma èpica que han arribat fins a nosaltres. Per insuficiència de descripció, en Crescini (*Rambaut de Vaqueiras et le marquis Boniface I de Montferrat nouvelles, observations*, 1901, en els *Annales du Midi*, t. XI, p. 419, nota) sospita que'l cançoner Gil (el nostre cat. A), no conté sinó l'estrofa en-at, o sigui la primera, quan, com se veurà, les porta totes tres.—En Schultz-Gora, en la seva edició esmentada, va com-

parèixer ab la teoria de que en Rimbau havia escrit les seves epístoles en èpoques diferents y, creyent la terça redactada abans que les altres, li dona'l primer lloch. Aquesta teoria, que contraria l'ordre establert en tots els manuscrits, va esser combatuda a Alemanyia per Hermann Suchier y per en Crescini a Italia, quan no's coneixien sinó quatre versions. Els altres dos mss. catalans, el de Catania y el que copiem, donen la raó an els demás mss. y a lo dit per en Suchier y en Crescini. Els mss. ens donen constantment aquest ordre de les tres partides :

I en *-at*, es en prov. *CR, EJ*, Catania, cat. A.

II en *-o (-on)*, es en prov. *CR, EJ*, Catania, cat. A.

III en *-ar* es en prov. *CR*, Catania, cat. A.

El text del cançoner cat. A, malgrat esser escrit per mà de la primera meytat del *xiv^{en}* segle, transparenta bastants catalanismes, y força noms propis, que al copista li sonaven extranyis, son deformats; p. e. en el vers II 4, ab tanta traça esclarit per en Crescini (*Per un passo di Rambaldo de Vaqueiras e per la storia di Asti e del Monferrato*, en el seu llibre *Per gli studi romanzi*, Padua, 1892) quan els seus devancers estaven a les fosques (provençal *C, Cartentrasteno*, això es : *Cart entr' Ast e No*), el nostre escriptor català va entendre *castel Trastanon*. — Per curiositat hem acompanyat el text de A de les variants del Muntaner de Catania, servintnos de l'esmentada edició de Savi-Lopez.

I. Valen marquès, seynor de Monferrat, A Deu grasec qui tant vos a honrat, Car mas avès conquès e mes e dat C'om sens corona del tot cristiandat; E laus in Deu qui tant m'a enansat,	5
Car en vos ay molt bon seynor trobat, Car gent m'avetz noyrit e adobat, E fayt gran be e de bas alt levat, E de nient fait cavalier presat, Grasit en cort e per donas amat.	10
E s'eu ay-vos servit de volentat A bona fe, de bon cor e de grat, Que mon poder vos ay del tot mostrat; E s ay ab vos fayt man cortès barat, En man bel leuc ay ab vos dompneyat.	15
E ay ab vos en guerra cavalcat, E son fugit ab vos e encalsat, Vencen encaus e en fugen tornat,	

I. 2 graesch. - 3 Que mais avetz vos conquest e donat. - 4 de la. - 6 Quen sol .j. jorn ay ab vos tant. - 7 Que ja - crisat. - 8 mant - aut muntat. - 9 E de mant prous cavalier far. - 10 dones lausar. - 12-13, *entre aquests versos hi ha el següent*: De bon tallant senyer de veritat. - 13 Ses tot engan vos ay be demostrat. - 15 mant loch - demorat. - 16 manca. - 17 ay ab vos fogit e encausat. - 18 Vos en lencaus.

E fuy cazutz e ay enderrocac.
 E z ay en gau e sus en pont juntat, 20
 E part barreres ab vos esperonat,
 E esvezit barbacana, fossat,
 E vint en garda e en alt leuc amat
 Vezen grans cutxes, e ay-vos ajudat
 A conquerer emperi e regnat, 25
 E altres terres e hyles e dugat,
 E reys a pendre, princeps e principat,
 E a vensre man cavaler armat,
 Man fort castel e mante fort ciutat,
 Man bel palays ay ab vos assatgat 30
 Emperador e rey e almirat,
 E salveston d'acer e poestat
 E Patralis e man d'altre postat.
 E encausey ab vos en Phylipat
 L'emperador c'avetz deseretat 35
 De Romania e l'altre coronat.
 E s'eu per vos no suy en gran rictat,
 No semblerà aja ab vos estat
 Ne servit tant con vos ay reproxtat,
 E vos sabetz qu'eu dic del tot vertat. 40

II*. Valen marquès, ja no diretz que non,
 Que vertatz es, e vos sabetz ben con
 Me tinc ab vos de leyt de vasayl bon,
 Cant assalís a castel Trastanon;
 Que .cccc. cavaler atenson 5
 Vos encausaven, firén a esperon,
 Que no's tengren ab vos .x. compaynon,
 E vos girés, e ferís de rendon :
 Pus vos dupteron no fa grua falcon;
 E z eu girey al major obs que y fon, 10
 Que eu e vos levem gent del sablon
 N'Albert marquès, qu'era jus del arson.
 E ay estat per vos en greu preson,

20. E s en aigua. 20-21 *Entre aquests versos hi ha*: E sus en garda es en camp es en prat. - *El vers 21 abans del 22.* - 22 E senvesidas batlanes e. - 23 manca. - 24 Vist en grans cuites e s. - 25 conquerir l'emperi el. - 26 En estas guerras queras avem passat. - 27 Ffuy a pendre. - 29 Mant fort castell. - 30 E paconia e manta potestat; Mant bel pallay. - 31 e duch estamirat. - *Entre'l 31-32 hi ha'l vers*: Es al sacco e pons e fossat. - 32 E salvestre atre cre potestat. - 33 manca. - 36 l'autre. - 37 ne-reptat. - 38 No semblara cab vosaya. - 39 Ni tant sservit com vos ay reprovat. - 40 saubets si tot dich veritat. *A la fi de la seqüença I el vers curt* Valen marques.

(*) II. *Totes les rimes son en -ó com en els demés cançoners prov. CEJR, el cat. A essent l'únich que les porta en -on. No marcaré, donchs, les variants de rima.* 1 Seyon marques no men digatz de no. - 2 veritat dich - ben quo. - 3 Mantingui vos a ley. - 4 Can vos sallís al cayre crimalo. - 7 Que anch no us tengren allí. - 8 fires de relló. - 9 Puis temon non fo gran falissó. - 10 manca. - 11 Que a vos ne levey eu. - 12 dejos. - 13 gran.

Per vostra guerra n'ay pres recaldaon,
 Fayt man assant e ars manta mayson. 15
 E mant colp fayt ab vos part corasson
 E a Mentina vos cobrí del blizon;
 En la batayla vos vi en tal sayson
 Que'us ferien pel pitz e pel manton
 Dartz e cayrels, sagetes e pilon, 20
 Lances e brans e coltel e fauçon
 E can presés Rendaix e Paternon,
 Bixer e Term' e Lenti e l'Audaon,
 Plats e Palerm e Calatagiron,
 Fuy als primers vas vostre ganfenon. 25
 Can vos anés per croar a Samson,
 Eu no avia en cor, Deus m'o perdon,
 De passar mar, mas per vostre resson
 Levé la crotz e pris confession.
 E no m'avien ningun tort li Grifon; 30
 Puys fuy ab vos sotz la tor al Peyron
 Sotz tor Blanxeyra, pres vostre papeylon,
 Qu'estey armat a leyt de Bramason
 D'elm e d'asberch e de fort cambason,
 E fi nafrat oltra ma gazarnion. 35
 Puys fuy ab vos sotz la tor al Peyron
 Qu'estey armatz tam pres del Duganon
 Tro encaucés l'empereyre felon,
 Cel qui destruc son frayre tracion :
 Can vi'l gran foch, la flama e'l carbon, 40
 E murs traucar tot entorn abasson,
 Escales erger, gyns trayre aviron,
 En camps exiron per combatre bandon,
 Ab tanta gent ses tota falizon
 Ca u de nos eran cent per rayson. 45
 E vos pensés de far deffension,
 E'l coms de Flandes, e Francès e Breton
 E Alamayns, Lombartz e Borgoynon
 E Espaynol, Provensal e Guaschon,
 Foron ensemps, cavaler e peson, 50
 E speroneron lur malvatz compaynon.

14 gran amor part rigaldo. - 15 Ffort mant assaut ardre. - 16 *se descomposa en* E fort mant res ab vos part calanso E mant colp pres oltra ma garniso. - 27 Es a mesyna cobrios del blaso. - 26 - 29 *son abans del* 18. - 18 fuy de tal so. - 19 Que vos fferion. - 21 Lanças e dartz picasas. - 22-23 Rendas e lando. - 24 Plas. - 25 sotz. - 26 E cant anes per crosar. - 28 vostra renso. - 29 Ho atorgui presen. *Seguint aquest vers y precedint al* 18 *hi han* Hi eram prop del port castell babo E fuy ab vos guerejar part monço. - 30-36 *manquen*. - 37 Delm edazberch e de gran gariso Estich armatz tan fort j pro del dromo. - 38 qu encausem. - 39 Ceill qui desfech - a traisio. - 40 Car vi venir. - 41 *manca*. - 42 Dreçar escalas. - 43 *manca*. - 44 Ach tants dels seus - fenisso. - 45 Que aucien dels vostres mant baro. - 46 Tro si avanceron per. - 47 Le. - 49 E proençals espanyols e gasco. - 50 Tots ffom renglatz. - 51 *manca*.

Fors de les llisses fugiron li gloton :
 Nos fom austor e il foren agron,
 E cassem-los si com fa lop molton ;
 E l'emperayre ac lo cor al talon 55
 E fugit-se'n a guiza de layron
 E lexet-nos palatz e Bocalcon,
 E sa fylla ayg-l'ap bela faysson.
 E si vassayl deu cobrar guazardon
 Cant es leyals a seynor per son pron, 60
 E vos sabetz, qu'a nuylla falizon,
 Far contra vos negun temps no fuy bon :
 Per qu'eu n'esper de vos emenda e don.

III. Valen marquès, no'us vuyl tot recomtar
 Los honratz fayts quals prims prezem a far,
 Que pahor es tornés a malestar
 Er can devem los altres xastiar ;
 E no per so ben ero'l fayt tan car 5
 Qu'en macip jove no'us poc hom mylorar :
 Qu'als prims primer deu joves rics triar
 Si volrà pretz mantenir o bexar,
 Con vos, seynor, que volgués tant aussar
 Vostre valor adés al comensar 10
 Que vos e mi fetz en mans leucs lauzar,
 Vos con seynor e mi con serv de bar.
 E car es greu perdr'e desemparar,
 Seynor, amich, c'om deu tenir en car,
 Vuyl-vos retrayr a l'amor refrescar 15
 Los faitz que fem de Saldina de Mar,
 Can al marquès la levem del sopar,
 A Malespina sus al pus fort logar
 E donetz-la a Poncet del Pinar,
 Qui'n muria per leys de tot amar, 20
 E membra-vos d'Aymonet lo jutglar,
 De les noveles que el vos venc comtar
 De Jacobina que'n volion menar
 Lay en Cerdanya mal son grat maridar.

52 E vim venir lo mal asert. - 53 Nos los fem ostar e ells feron aygro. - 54 Encausem los. - 56 E fugien a guissa. - 57 E lexech nos lo palach bocalço. - 58 ab la bella. - 59 *se descomposa en* E bon vassail con serff a senyor bo Pretz li n roman es an bon gasardo. - 60-62 *manquen*. - 63 renda. *Acaba amb el mig vers* Vallen marques.

III. 1 Honrat marques nous vol cor menbrar. - 2 que us ai vist ffar. - 3 Car plaser nay car nes. - 4 E car. - 5 E no par tan be lo faig ni tan clar. - 6 Que de macip vos pugats. - 7 Cal prim podetz de jove rich tornar. 8 *manca*. - 10-11 *entremig el vers* Vostre gran pretz a mantener ses par. - 11 Que vos em ffetz als prous lauzar. - 12 com bacallar. - 13 E car greu. - 14 Senyor e amich. - 15 l'amor e. - 16 Lo ffaig - daisolina. - 17 Que. - 18 A l'espina. - 19 Puys dones la an poncet dagilar. - 20 Que moria leig per leys amar. - 21 lo glar. - 22 que amont vench comptar. - 24 En cerdeinya. - *Despres els versos* E membre can vos dech un baissar All entresech que pres al comjat dar.

E nos fom .v. escuder al menar; 25
 Totz los myllors que vos saubés triar :
 Vos e Guylot e Ugonet del Far
 E Bertrandó, qui gent nos saub guizar,
 E z eu maseus, que no m'i vuyl lexar,
 Qui la levey del port a l'enbarcar; 30
 E'l critz se dresson per terra e per mar,
 Seguion-nos peó e cavalari,
 E romasem entre'l port al Pinar;
 Dos jorns o .iiij. sens beur'e sens manjar;
 E al terc jorn, tant no'ns saubez cutxar, 35
 Trobem cursos al pas de Mal estar,
 E no y saubem conseyl pendre ne dar,
 Cant eu m'ané ab els a peu mesclar,
 E fuy nafrats ab lança pel polgar;
 E z eu nafren dos o .iiij., so me par, 40
 Si que a .vij. fi les testes virar.
 E puis passem Proensa de sa Mar
 E pogre'us ben plavir e afizar,
 Mant bezan d'aur, qui'n posqués escapar,
 Que quecs mangra, c'anc no'ns posquem dinar, 45
 C'un pan aguem sens beur'e sens mengar.
 E'l cer estem ab n'Anselm a Puig-clar,
 Que'ns fes gran gaug aytant vos volc honrar
 Que sa filla Aygin'ab lo vis clar,
 Fera ab vos, so suffrissetz, colgar. 50
 Vos al maytin, con seynor rics e bar,
 Volgués l'oste molt gent gazardonar,
 Tygleta detz Gui de Mont-Asamar;
 E an Anselm Jacobina oposar,
 Puyes fesés lur tot lo comtat cobrar 55
 De Vintimyla, que devía tornar
 A Jacobina per la mort de son frar.
 Malgrat de l'oncle qui la'n volgra gitar.
 Qui volía tot dir e tot comtar
 Los honratz fayts, seynor, qu'eu ay vist far, 60

25 E vos fesés .v. escuder armar. - 26 De tot lo mils que poguessetz trobar. - 27 girart e grionet del ffar. -
 28 E bertollet que jent vos sap gardar. - 29 E mi mesex que no mi volch laisar. - 30 Que lan levech. - 31 El
 crit se moch. - 32 Seguiren nos peons. - 33 Amaguem nos en albenel finar. - 34 estem ses beure e menjar.
 35 saben celar. - 36 Troberon nos. - 37 Aquí negus no y poch cosel donar. - 38 Tro que m naney ab ells a
 pe. - 39 colar. - 40 nafrey a dos o tres som par. - 41 Que las testas fy a tres tots. - 42 Puis passem nos e po-
 guem nos nanar. - 43 E puch vos dir per ver es affiar. - 44 Qua sell caut nous pogra escaudar. - 45 Que
 cascu era tan cuixos del menjar. - 46 Manjes un pa ses beure al dinar. - 47 Al ser estem ab naymen al pug
 clar. - 48 Quel - tal gaug e tan. - 49 angleta. - 50 Ffeya ab vos si u volguesetz. - 51 matí com seynor de rich
 affar. - 52 lo tost e be. - 53 Dones angleta an gem de mont clar. - 54 manca. - 55 E ffes ly tot lo comtat
 recobrar. - 56 E de vint milia - comptar. - 58 que lan cuydet. - 59 E si u volia tot dire ne comptar. - 60 que
 vos ay vist far.

Porria nos entrambes enujar,
 A mi de dir, e a vos d'escoltar :
 Cent punceles vos ay vist maridar
 C'an pres barós e marquès d'aut affar,
 C'anc ab una no·us fe joven pecar; 65
 Cent cavalers enrequir e casar,
 Levar los bos e·ls mals e·ls fals baixar,
 Anc lauzengers no·us plac jes escoltar.
 En vostra cort son tuit le ben estar :
 Dompneys e dons, bel vestir, bel caussar, 70
 Trompes e jocs e viules e juglar,
 E anc porter no volgués al menjar.
 E qui garda vostres faitz pot cuigar,
 C'Alexandri vos lezet son donar
 E l'ardimen Rotlan e·l .xij. par 75
 E·l prous Berart lo dompney e·l parlar.
 E s'eu, seyner, pusc-me d'aytant lausar
 Qu'en vostre cort ay saubut gen star,
 Dar e servir e sofrir e celar,
 E anc no fi a home mal estar; 80
 Ne·m podetz ges dire ne reprotxar
 Que en cutxa·m volgués de vos luynar,
 Ne temsés mort per nostr'onor aussar,
 Ne nuyls bos faitz vos volgués destrigar.
 E doncs, seyner, pus say tant vostre'far, 85
 Per tres d'altres mi dozietz donar,
 E es raysó, qu'en mi podetz trobar
 Testimonis, cavaler e jutglar.

No havent pogut tenir a la mà l'edició den Crescini haig d'aprofitarme de la den Schultz-Gora, però sense tenir compte del cambi que proposa de les estrofes en *-at* y en *-ar*. En el text de cat. A hi manquen, com se veu, els mitjos versos de la fi de cada partida. Els versos que manquen en A y que són en Schultz-Gora, són aquests : I 16, 18; II 28, 57-65; III 25-29, 38-44, 46-48, 52, 54, 59-63, 77, 87, 90-96, 105. Els versos que són en cat. A y que no són en l'edició den Schultz-Gora són aquests : II 16, 21, 42, 59, 62; III 42-44, 84.

61 amdosos. - 63 Molt gent pero las vos vi. - 64 A duchs comptes barons Que fforon bassos e no nagron que ffar. - 65 Es am nulla jove no us vi peccar. - 66 vos ay vist a cassar. E autres cent destruir e matar. - 67 Levatz los bons e ells mals abaxar. - 68 no vos poch assautar. Tanta viuda tant orffe emparar A tant mesquí vos ay vist ajudar En paradís vos ne devon menar Si per merçe nul hom lay pot entrar E jes no u puch tot dire ne comptar Los honratz faitz senyer que us ay vist ffar. - 69 renhon tuit bon estar. - 70 Bones dompnes bel vestir jent armar. - 71 Trompas o sos violas jent xantar. - 72 Can vos plach null porter al menjar Ni anch a some no y fo vedat l'intrar. - 73 manca. - 74-76 Aquests tres versos venen després del darrer dels afe-gits al 68. - 74 Mas alexandri vos lexec. - 76 berard dompney e jent. - 77 puch me de tant vanar. - 78 sabut jent. - 79 manca. - 80 E anch ha ome no le fflayt son pessar. - 81 Ni podon dir negus ni provar. - 82 Quen neguna guissa me volgues loar. - 83 Null temps ses mort. - 84 manca. - 85-86 resolls en Donchs senyer car bem deurietz ben ffar. - 87 Es rasso car mi. - 88 Per tot lo mon cavaller.

Fins aquí tot el rastre que hem trobat, en els cançoners catalans, d'un dels més insignes trobadors provençals de la dotzena centuria y de la primeria de la tretzena. No 'ns pertoca ara reaixecar el mèrit de les poesies publicades ni esboçar una altra vegada la biografia d'En Riambau de Vaqueres, un dels trobadors que millor ha pintat els seus fets y els dels seus protectors : solament farà constar que les que precedeixen són quasi les poesies que tenen més interès històric y literari; gayre bé no hi manca sinó 'l pintoresch diàlech entre 'l poeta y la genovesa ⁽¹⁾ pera que les obres més notables se trobessin acoblades. Se coneixen una vintena més de poesies del mateix trobador. Me guardaré d'assegurar que les tres poesies que tinch per inèdites siguin d'en Riambau pel sol fet de que les dongui un sol cançoner. Respecte a les atribuïdes, ja he dit lo que'm semblava al cap de cada poesia, però potser serà bó remarcar l'insistencia en l'atribució d'alguna d'elles en els tres cançoners catalans : de segur que 's copiaven els uns als altres, y els escriptors s'han servit de cançoners intermediaris desapareguts.

La meua intenció, y potser també 'l meu deure, era cloure aquesta edició ab un *glossari dels mots difícils als catalans* : el temps m'ha mancat. Me sab més greu encara per que la llista no hauria calgut que fos gayre llarga, els catalans essent naturalment, entre 'ls llatins, els més ben disposats a entendre 'ls llenguatges usats pels trobadors mig-evals.

Comprench que m'he sortit del meu march donant les dues llistes dels cançoners provençals y dels catalans, així com una serie de notícies bibliogràfiques completament inútils als provençalistes. Que'm serveixi d'excusa la nobla intenció que m'ha guiat : atraure 'ls joves erudits catalans an aquests estudis.

La present edició es un ensaig : han de venir edicions de tots els trobadors dels quals hi hagin obres en els nostres cançoners. Més endavant, pel sigle XIVe, han de ferse edicions dels poetes de l'escola de Tolosa, tan lligada ab la nostra escola y ab els nostres magnats, y de les poesies franceses que 's troben en les nostres coleccions. El día que aquesta feyna estigui llesta, podrà empendres ab coneixença l'estudi de les diverses influencies que ha sofert en el transcurs dels sigles la producció poètica de la nostra terra.

LLISTA DE LES POESIES

Les xifres entre parentesi indiquen les del registre del *Grundriss* den Bartsch.

Ara'm diguatz, Riambaud, si us agrada	(Gr. 392, 1).	XXI
Kalenda maya	(Gr. 392, 9).	XV
Bona dona, un cosseyll vos deman	(Gr. 372, 4).	IV

(1) Crescini, *Il contrasto bilingue di Rambaldo de Vaqueiras*, en *Per gli studi romanzi*, Padua, 1892.

En amor trop ales en que'm refrayn	(Gr. 10, 25)	VII
En abril, can vey verdeyar	(Gr. 331, 1)	V
Eras can vey verdeyar	(Gr. 392, 4)	XVI
Altas undas que venez suz la mar		III
Ar pren camgat per tostemps de xantar		I
Valen marquès, seynor de Monferrat		XXII
Truan, mala guerra	(Gr. 392, 32)	XX
Gaita ben, gaiteta del chastel		II
Si n'ay perdut mon sauber	(Gr. 379, 2)	X
Ab gay sonet leugier	(Gr. 16, 2)	IX
Anc no cuyde veser	(Gr. 392, 20)	XIX
Leu pot hom gaug e pretz aver	(Gr. 392, 23)	XIV
Guerra ne playt (contr'amor) no son bo	(Gr. 392, 18)	XVIII
Eu say la flor pus bela d'altra flor	(Gr. 281, 4)	VIII
Atressi ay garreiyat ab amor	(Gr. 392, 13)	XIII
Ab xant d'auçels començ eu mes xançós	(Gr. 70, 11)	VI
Savis e fols, humils e erguyllós	(Gr. 392, 29)	XII
No m'alegra yvern ni pascors	(Gr. 392, 24)	XVII
Era'm requer sa costum e son us	(Gr. 392, 2)	XI